

HUMAK®

OPINNÄYTETYÖ

"Se ei ole mikään helppo steppi"

Itsenäistymisopas sijaishuollosta itsenäistyvälle
nuorelle

Jonne Kolu

Yhteisöpedagogi (AMK)

Järjestö- ja nuorisotyö

(210 op)

(12/2024)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK), Järjestö- ja nuorisotyö

Tekijä: Jonne Kolu

Opinnäytetyön nimi: Se ei ole mikään helppo steppi: Itsenäistymisopas sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle

Sivumäärä: 63 ja 27 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Juha Nikkilä

Työn tilaaja(t): Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry

Opinnäytetyön tilaaja on sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa tarjoava Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa itsenäistymisopas, jota voidaan hyödyntää Kaarikodon pienryhmäkodin jälkihuollossa. Oppaan avulla itsenäistyvää nuorta voidaan valmentaa itsenäiseen elämään sijaishuollon aikana yhdessä jälkihuoltotyöntekijän ja nuoren omaohjaajan kanssa. Opas voi toimia myös myöhemmin nuoren muistilistana itsenäisen elämän ensimmäisinä vuosina.

Opinnäytetyön tietoperusta on jaoteltu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään yleisesti lastensuojelua, siihen liittyviä käsitteitä sekä tukimuotoja. Toisessa osassa käsitellään nuoruutta ja nuoren itsenäistymistä. Kappaleissa käsitellään lisäksi sijais- ja jälkihuollon toteuttamista sekä nuoren itsenäistymisen tukemista Kaarikodon pienryhmäkodissa.

Opinnäytetyön kehittämistyössä hyödynnettävä aineisto kerättiin anonyymilla kyselyllä Webropol-työkalulla. Kyselyn kohderyhmänä olivat sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret, jotka ovat jälkihuollon asiakkaita. Aineisto koostuu Kaarikodon omien jälkihuoltonuorten vastauksista sekä muualla Suomessa tutkimukseen osallistuneiden jälkihuoltonuorten vastauksista.

Jälkihuoltonuorten vastaukset osoittivat, että nuoret kaipaavat itsenäistyessään erityisesti psyykkistä tukea, kannustamista, keskustelua ja kasvokkain kohtaamista. Valtaosa vastanneista nuorista koki, että oma jälkihuoltotyöntekijä on tarjonnut paljon tärkeää tukea ja ollut helposti tavoitettavissa. Vastaavasti moni jälkihuoltonuorista kertoi, että oman sosiaalityöntekijän tavoittaminen on ollut tarvittaessa vaikeaa. Sosiaalityöntekijöiden jatkuva vaihtuvuus on myös aiheuttanut vaikeuksia ja epäselvyyksiä.

Asiasanat: itsenäistyminen, jälkihuolto, lastensuojelu, nuoruus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work, Bachelor of Humanities

---

Author: Jonne Kolu

Title: It's not an easy step: A guide for independent living for becoming independent of foster care

Number of Pages: 63 and 27 attachment pages

Supervisor(s): Juha Nikkilä

Commissioned by: Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry

This thesis was commissioned by Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry. The commissioner provides foster care and after-care services for clients of child protection.

The aim of this functional thesis was to provide a guide for independent living, which could be used as a working tool in after-care. The guide could also help to prepare young people for independent living before independency and to be used by an after-care worker or a young person's personal instructor. Later on the guide could be used as a check list for young adults during the first years of living independently.

The theoretical framework of this thesis is divided into two parts. The first part covers child protection in general, including the most important definitions and forms of support, whereas the second part covers youth and becoming independent. Kaarikoto's different forms of operation have also been described in the chapters, such as the foster care and after-care the commissioner organizes.

An anonymous survey created on Webropol-platform was used as a method in the thesis to gather data required by the creation of the guide. The target group of the survey were clients of after-care, who have become independent of foster care. The data consists of answers given by after-care clients, both of the clients of Kaarikoto and after-care clients from around Finland.

The results of the thesis show that young people require especially psychological support, encouragement, conversational support and face-to-face encounters while becoming independent. Majority of the answerers experienced that their own after-care worker has offered plenty of vital support and has been easy to contact. On the other hand, many clients of after-care experience that it has been difficult to contact their own social worker when needed. The constant change of social workers has also caused difficulties and uncertainties.

Keywords: becoming independent, after-care, child protection, youth

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	Johdanto.....	6
2	Tilaaajan esittely.....	8
	2.1 Tilaaja ja toimintaympäristö	8
	2.2 Opinnäytetyön tarve ja tavoitteet.....	10
3	Lastensuojelu	12
	3.1 Lastensuojelun määritelmä	12
	3.2 Lastensuojelun toimenpiteet	13
	3.3 Jälkihuolto.....	17
	3.4 Sijaishuollon ja jälkihuollon toteuttaminen Kaarikodossa	20
4	Nuori ja itsenäistyminen.....	26
	4.1 Nuori ja nuoruus	26
	4.2 Nuoren valmistautuminen itsenäistymiseen	28
	4.3 Suomalaisten nuoren itsenäistyminen.....	30
	4.4 Sijaishuollosta itsenäistyminen.....	31
	4.5 Jälkihuollon merkitys itsenäistyvälle nuorelle.....	34
	4.6 Itsenäistymiseen valmistautuminen Kaarikodossa	35
5	Opinnäytetyön menetelmät.....	38
	5.1 Opinnäytetyön lähestymistapa: laadullinen kysely.....	39
	5.2 Aineiston kerääminen ja käytännön toteutus	41
6	Tulokset ja analyysi	43
	6.1 Tulokset	43

6.2 Tulosten analysointi.....	48
6.3 Johtopäätökset.....	50
7 Itsenäistymisopas.....	52
7.1 Itsenäistymisoppaan sisältö.....	53
8 Opinnäytetyön arviointi.....	54
8.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi opiskelijan näkökulmasta.....	54
8.2 Tuotoksen arviointi ja merkitys tilaajalle	55
8.3 Tilaajan arviointi opinnäytetyöstä ja tuotoksesta.....	57
9 Pohdinta.....	58
LÄHTEET	60
LIITTEET.....	64

1 JOHDANTO

Itsenäistyminen ja omilleen muuttaminen on suuri kynnyksellinen elämässä. Varsinkin sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten tilanne on haastava: nuoren on itsenäistytävä sijaishuollosta täytettyään 18 vuotta, koki hän olevansa siihen valmis tai ei. Tällöin nuori muuttaa sijaishuoltoyksiköstä asumaan omilleen, ja vastuu nuoresta ja hänen elämästään siirtyy itse nuorelle. Osa nuorista saattaa kokea, että itsenäiseen elämään tuupitaan sijaishuoltopaikassa väkisin (SOS-Lapsikylä 2024 a).

Nuoren kanssa toimivat sijaishuollon ammattilaiset pyrkivät auttamaan itsenäiseen elämään valmistautumisessa, ja sijoitetulla nuorella on oikeus saada apua jälkihuollosta itsenäistymisen jälkeen. Osa sijaishuollosta itsenäistyvistä nuorista ei kuitenkaan halua ottaa vastaan jälkihuoltoa. Nuori voi esimerkiksi kokea lastensuojelun tai jälkihuollon asiakkuuden leimaavaksi, tai ettei jälkihuollosta olisi hänelle hyötyä itsenäisessä elämässä. (SOS-Lapsikylä 2024 b.)

Opinnäytetyön aihe valikoitui siksi, koska tilaajalla oli sijaishuollon yksikössä tarve itsenäistymisoppaalle. Tilaaja toivoi, että opasta voisi käyttää jälkihuollon työvälineenä. Itsenäistymisoppaalla voidaan tukea esimerkiksi yllä mainittujen esimerkinuorten itsenäistymistä. Oppaan avulla nuorta voidaan valmentaa itsenäiseen elämään hyvissä ajoin, jos häntä stressaa itsenäistyminen ja omilleen muuttaminen. Vastaavasti itsenäistymisoppaan voi antaa nuorelle mukaan omaan kotiin, vaikka tämä ei haluaisikaan jälkihuollon tukea. Tällöin opas voi toimia nuoren muistilistana itsenäisen elämän ensimmäisinä vuosina.

Itsenäistymisopas (liite 2) rakennettiin opinnäytetyön kehittämistyössä kerättyjen tulosten pohjalta. Kehittämistyössä selvitettiin jälkihuoltonuorten kokemuksia sijaishuollosta itsenäistymisestä sekä jälkihuollosta. Kehittämistyön aineisto kerättiin kvalitatiivisella eli laadullisella lähestymistavalla, jossa hyödynnettiin Webropol-kyselylomaketta (liite 1). Tutkimuskysymykset olivat: millaista tukea sijaishuollosta itsenäistytvä nuori tarvitsee itsenäistymisensä tueksi, sekä millaista tukea sijoitetut nuoret toivovat sijaishuollosta itsenäistymiseen? Tutkimuskysymysten

avulla pyrittiin selvittämään, millaista sisältöä itsenäistymisoppaaseen tulisi sisällyttää sekä mihin asioihin tulisi kiinnittää huomiota tuotosta suunnitellessa. Tulosten avulla tilaaja sai myös palautetta omasta jälkihuollostaan.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään nuoruutta ja nuoren itsenäistymistä. Opinnäytetyössä alle 18-vuotiaasta henkilöstä käytetään lastensuojelulain (2007/417, 6§) mukaisesti nimitystä lapsi. Henkilöstä, joka on täyttänyt 18 vuotta, käytetään nimitystä nuori. Opinnäytetyössä nuoreksi kutsutaan myös sellaista henkilöä, joka asuu itsenäisesti tai jolle itsenäistyminen sijaishuollosta on ajankohtainen. Jälkihuoltonuoreksi kutsutaan sellaista nuorta, joka on jälkihuollon asiakas joko Kaarikodossa tai muualla Suomessa ja saa tällöin tukea jälkihuolloilta.

2 TILAAJAN ESITTELY

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tilaajaa sekä tilaajan toimintaympäristöä. Tilaaja on sijaishuollon yksikkö, joka työskentelee lastensuojelun kentällä ja järjestää sijaishuollon palveluita. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatusta kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa järjestetään erilaisissa yksiköissä tai laitoksissa, kuten lastenkodeissa. Tilaaja järjestää myös jälkihuoltoa sijaishuollosta itsenäistyneille nuorille.

Kaarikodon toimintaa käsittelevissä kappaleissa on sovellettu tietoa, jota on kerätty ennen opinnäytetyöprosessia harjoittelun aikana. Kaikki tilaajasta esitetty tieto ei siis ole opinnäytetyöntekijän omaa tietoa, mutta saatua tietoa ei voi jäljittää virallisiin haastatteluihin. Tieto on saatu alun perin Kaarikodon ammattilaisilta, esimerkiksi perehdytyksessä sekä harjoittelun arviointikeskusteluissa. Opinnäytetyössä esitetyt faktat on tarkistettu yhdessä Kaarikodon johtajan ja jälkihuoltotyöntekijän kanssa.

2.1 Tilaaja ja toimintaympäristö

Opinnäytetyön tilaaja on Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry:n ylläpitämä sijaishuollon yksikkö Pirkanmaalla. Yksikkö on nimeltään Kaarikodon pienryhmäkoti, joka on perustettu Valkeakoskelle vuonna 1963. Kaarikoto on perustason lastensuojeluyksikkö, jonka tavoitteena on järjestää lapsille kodinomaista elämää. Kaarikodon toiminnasta vastaa Pelastakaa Lapset ry:n Valkeakosken paikallisyhdistys yhdessä yksikön johtajan kanssa.

Yksikkö on yksiosastoinen ja 7-paikkainen, joka on tarkoitettu kouluikäisille 7–17-vuotiaille lapsille. Asukkaat ovat pääasiassa huostaanotettuja, joskus myös avohuollon sijoituksessa olevia lapsia. Jälkihuollon tukihenkilötyöskentelyssä asiakkaita oli tutkimuksen aikana yhdeksän. Asiakkaat ovat itsenäistyneet Kaarikodosta sijaishuollon päätyttyä. (Kaarikoto 2023.)

Kaarikodon tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille pieni kodinomainen lastenkoti, jossa on turvallista kasvaa ja kehittyä. Kaarikotoon tulevat lapset saapuvat pääsääntöisesti Pirkanmaan alueelta ja tarvitsevat vakaata sijaishuoltopaikkaa. Pääasiassa Kaarikotoon tehdyt sijoitukset ovat pitkäaikaisia: esimerkiksi ala-asteikäisenä saapunut lapsi viipyy Kaarikodossa 18-vuotiaaksi asti, kun sijoitus päättyy. Kuitenkin ajoittain tapahtuu myös lyhyempiä, 3–6 kuukauden mittaisia sijoituksia. Kaarikoto tekee lastensuojelutyötä yhteistyössä Valkeakosken ja muiden sijoittavien kuntien sosiaalitoimien kanssa. Lapsista vastaavat sijoittavien kuntien sosiaalityöntekijät. (Kaarikoto 2023.)

Kaarikoto kattaa omakotitalon, johon kuuluu keittiö, olohuone, pelihuone ja toimisto. Lisäksi alakerrasta löytyvät pyykinpesu- ja käsittelyhuoneet, sauna ja suihkutilat, kuntosali sekä bändi- ja askarteluhuone. Lapsilla on 8 erillistä huonetta sekä 2 varahuonetta, jotka ovat väliaikaisesti käytössä, kun isoa huonetta ei ole vapaana. Yksi huoneista on isompi itsenäistymishuone, joka on varustettu omalla vessalla ja keittiöllä. Asukas voi harjoitella huoneessa itsenäistä asumista, valmistaa omia ruokia sekä vastata omista aamu- ja iltapaloistaan. (Kaarikoto 2023.)

Kaarikodon yhteydessä on myös itsenäistymisasunto: kaksio omalla sisäänkäynnillä, johon voi sosiaalitoimen ja Kaarikodon henkilökunnan yhteisymmärryksessä nuori muuttaa jo alaikäisenä. Muuton edellytyksinä on kyky ottaa vastuu omasta koulunkäynnistään ja asunnon siisteydestä sekä avoimuus omista menemisistään. Asuntoon voi jäädä myös vuokralle nuoren täytettyä 18 vuotta, jolloin noudatetaan normaalin vuokra-asumisen sääntöjä ja ohjeita. Asuntoa voidaan hyödyntää jälkihuollossa, ja se voi olla nuorelle lyhyt- tai väliaikainen asunto oman vuokra-asunnon etsimisen aikana. Kaarikodon läheisyydessä on myös muita Pelastakaa Lapset ry:n omistamia vuokra-asuntoja, joihin jälkihuoltoonuria on muuttanut asumaan. (Kaarikoto 2023.)

2.2 Opinnäytetyön tarve ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarve yksikössä ilmeni kehittävän harjoittelun aikana. Tilaajalla oli tarve itsenäistymisoppaalle, sillä yksikössä ei ole ennen ollut sellaista käytössä. Sijaishuollon päättyessä ja nuorten muuttaessa omilleen nuoret harjoittelevat itsenäistymiseen liittyviä asioita omaohjaajan sekä jälkihuoltotyöntekijän kanssa. Itsenäistymiseen liittyvää asiaa ja harjoiteltavaa on paljon, joten työntekijöiltä saattaa ajoittain jäädä tärkeitä asioita mainitsematta. Vastaavasti nuori ei välttämättä muista kaikkea, mitä asioista on yhdessä keskusteltu. Tilaajalle on tarve fyysiselle, sijaishuollosta itsenäistymistä käsittelevälle itsenäistymisoppaalle. Oppaan avulla tärkeät asiat tulisivat varmasti käytyä yhdessä läpi, ja opas voisi toimia muistilistana nuorelle itsenäisen elämän alussa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: millaista tukea sijaishuollosta itsenäistyvä nuori tarvitsee itsenäistymisensä tueksi, sekä millaista tukea sijoitetut nuoret toivovat sijaishuollosta itsenäistymiseen? Opinnäytetyön yksi tavoite oli selvittää, millaisia tuen tarpeita jälkihuollon asiakkailta on. Tarpeiden pohjalta selvitettiin, mitä asioita itsenäistymisoppaassa tulisi käsitellä. Opinnäytetyön kehittämistyössä kerättyjen tulosten pohjalta koostettiin lopulta tuotos eli itsenäistymisopas. Tuotoksen tavoitteena oli rakentaa itsenäistymisopas nuorten tuen tarpeiden, toiveiden ja palautteiden pohjalta.

Verkosta löytyy monia nuorille suunnattuja itsenäistymisoppaita, jotka auttavat nuorta ja tämän läheisiä nuoren muuttaessa omaan asuntoon. Yksi laaja ja yksityiskohtainen esimerkki on Nuorisotasuntoliiton (2024) Omaan kotiin -opas. Oppaat ovat suunnattu yleisesti kaikille nuorille. Kuitenkin sijaishuollosta itsenäistyville nuorille vastaavia oppaita on saatavilla paljon vähemmän. Opinnäytetyön tavoitteena olikin tuottaa tilaajalle yksilöllinen itsenäistymisopas, jossa on otettu erityisesti tilaajan omien jälkihuolto nuorten toiveet huomioon.

Opinnäytetyön kehittämistyössä käytettiin aineistonkeruussa menetelmänä kyselyä (liite 1). Tilaajan eli Kaarikodon jälkihuolto nuorille lähetetyssä kyselylomakkeen versiossa kysyttiin kokemuksia jälkihuollosta, sijaishuollosta omilleen muuttamisesta sekä omillaan asumisen ensimmäisen

mäisistä vuosista. Samalla pyrittiin selvittämään, ovatko nuoret saaneet jälkihuolloilta tarvittavan määrän tukea, vai olisivatko he kaivanneet sitä lisää. Lisäksi lähetettiin samankaltainen, laajemmalle yleisölle suunnattu kyselylomakkeen versio sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa järjestäville palveluntarjoajille ympäri Suomea. Tällä kyselyllä haluttiin kerätä suurempi otanta sekä selvittää, millaisia toiveita nuorilla ylipäätään on itsenäistymisen tuelle.

Tilajalle on aiemmin tehty jälkihuoltoa käsittelevä opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli selvittää, millaista tukea nuori tarvitsee itsenäistymisensä tueksi. Aiemmassa opinnäytetyössä on keskitytty Kaarikodon ammattilaisten näkökulmaan siitä, millaista tukea nuoret tarvitsevat itsenäistymiseen. (Vaittinen 2021.) Tässä opinnäytetyössä puolestaan keskitytään itse nuoriin ja selvitetään heidän omia kokemuksiaan tuen tarpeesta. Tässä opinnäytetyössä myös hyödynnetään Vaittisen (2021) tekemää opinnäytetyötä ja sen tuottamia tuloksia.

3 LASTENSUOJELU

Luku sisältää lastensuojelun tietoperustaa sekä kuvailua sijaishuollon ja jälkihuollon toteuttamista Kaarikodossa. Opinnäytetyön kannalta on tärkeä ymmärtää, millainen lainsäädäntö sijaishuoltoa sekä lastensuojelua yleensä säätelee. Itsenäistymisopasta rakentaessa on myös hyvä tiedostaa, mitä Kaarikodon tarjoamaan jälkihuoltoon kuuluu ja millaisia tarpeita jälkihuolto-
tonuorilla on aikaisemmin ollut.

Kaarikodon toimintaa käsittelevissä kappaleissa on sovellettu tietoa, jota on kerätty ennen opinnäytetyöprosessia harjoittelun aikana. Kaikki tilaajasta esitetty tieto ei siis ole opinnäytetyöntekijän omaa tietoa, mutta saatua tietoa ei voi jäljittää virallisiin haastatteluihin. Tieto on saatu alun perin Kaarikodon ammattilaisilta, esimerkiksi perehdytyksessä sekä harjoittelun arviointikeskusteluissa. Opinnäytetyössä esitetyt faktat on tarkistettu yhdessä Kaarikodon johtajan ja jälkihuoltotyöntekijän kanssa.

3.1 Lastensuojelun määritelmä

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007; Rätty 2023, 2). Lastensuojelun tarkoituksena on turvata nämä lapsen oikeudet, kun lapsella on vakavia puutteita. Lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia, kun kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi itse vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään (Korhonen ym. 2024). Lastensuojelun avulla halutaan mahdollistaa lapsen tarvitsema kehitys, tukea lapsen vanhempia sekä suojella lasta. Lapsi voi tarvita suojelua esimerkiksi tämän läheisten ihmisten tai itsensä toiminnalta, joka voisi vahingoittaa lasta fyysisesti tai muilla tavoin.

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja huoltajilla. Heidän velvollisuutenaan on vastata lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. (Terveiden ja hyvinvoinnin

laitos 2023 b.) Aikuisen tehtävänä on ylläpitää elämisen kurssi lapsen kasvulle ja kehitykselle suotuisassa suunnassa. Keskeisenä haasteena on turvata lapsen hyvinvointi ja arki. (Känkänen 2013, 264.) Aina vanhemmat eivät onnistu tässä tärkeässä tehtävässä, vaan lapsen huolenpidossa voi ilmetä monenlaisia puutteita. Puutteet voivat ilmetä monella eri tavalla: ne voivat perustua esimerkiksi lapsen vanhempien tai lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden puutteelliseen kasvatuskykyyn, päihdeongelmaan tai mielenterveysongelmiin. (Räty 2023, 440.) Vastaa- vat puutteet voivat vaarantaa lapsen kasvuolosuhteet tai uhata lapsen terveyttä ja kehitystä. Täl- löin lastensuojelun on puututtava tilanteeseen ja turvattava lapsen oikeudet. Lastensuojelussa toimitaan lapsikeskeisesti ja lapsen etu asetetaan kaiken muun edelle. Tämä tarkoittaa sitä, että välillä lastensuojelun toimenpiteisiin on ryhdyttävä, vaikka perhe olisi sitä vastaan. Lastensuo- jelun toimenpiteitä tulee jatkaa vain niin pitkään, kun on lapsen ja perheen tilanteen kannalta tarpeellista.

Lastensuojelusta on säädetty erillinen lastensuojelulaki. Lastensuojelulaissa korostetaan, että yhteiskunnan on pyrittävä tukemaan vanhempia lapsen huolenpidossa ja tarjottava perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Lapsi ja perhe on myös tarvittaessa ohjattava lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 417/2007; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023 b.) Lakiin on kir- jattu lastensuojelun keskeinen tavoite eli perheen jälleenyhdistäminen (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelussa on aktiivisesti pyrittävä jälleenyhdistämään perhettä toimenpitei- den, kuten sijoituksen, aikana. Ajatuksena on, että lastensuojelun asiakkuuden päätyttyä lapsi voisi palata perheensä luokse jatkamaan toimivaa ja turvallista perhe-elämää, mikäli se on mah- dollista.

3.2 Lastensuojelun toimenpiteet

Lastensuojelussa lasta ja tämän perhettä pyritään tukemaan ja auttamaan erilaisilla sosiaalipal- veluilla ja toimenpiteillä. Lapsen avohuollon tukitoimien järjestäminen, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja siihen liittyvä sijaishuollon järjestäminen sekä jälkihuollon järjestäminen ovat osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua (Räty 2023, 4). Lapsella ja hänen perheellään on

oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palvelujen on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, §13.)

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Lapsesta ja hänen tilanteestaan on ennen lastensuojelun toimenpiteiden aloittamista tehtävä palvelutarpeen arviointi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että:

- 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
- 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
- 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia (Lastensuojelulaki 417/2007, §27).

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Myös mahdollisesti huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava oma asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi. (Lassila & Suonio 2018, 213.) Asiakassuunnitelma on suunnitelma lapsen ja hänen perheensä tarvitsemista tukitoimista ja palveluista (Lassila & Suonio 2018, 213; Rätty 2023, 299). Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Asiakassuunnitelmalla lastensuojelun tarvetta ja tavoitteita pyritään selventämään lapselle sekä tämän huoltajille. Lisäksi asiakassuunnitelma auttaa lasta ja lapsen perhettä ymmärtämään omat oikeutensa asiakkuuden aikana. Viranomaisten tulee noudattaa omassa toiminnassaan asiakassuunnitelmassa sovittuja tavoitteita ja niiden saavuttamiseen liittyviä keinoja. Asiakassuunnitelmaan tulee myös kirjata eriävät näkemykset, joita lapsen vanhemmilla ja lapsella on esimerkiksi lapsen tai perheen tarvitseman tuen tarpeesta, järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (Rätty 2023, 296, 302).

Avohuolto

Avohuollossa lasta ja lapsen perhettä pyritään tukemaan erilaisin keinoin. Lapsen tarpeista ja tilanteesta riippuen lapsi voi asua kotonaan vanhempien tai muiden huoltajien luona avohuollon aikana. Mahdollinen avohuollon aikana tapahtuva lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle on vapaaehtoinen.

Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen tukeminen taloudellisesti sekä muilla tavoilla. Lapsi voi tarvita tukea koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Avohuoltoon voi sisältyä myös lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä muut lasta ja tämän perhettä tukevat tukitoimet. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023 a.)

Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatusta kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa järjestetään muun muassa erilaisissa yksiköissä tai laitoksissa. Sijaishuolto voidaan järjestää myös muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsi voidaan esimerkiksi sijoittaa sijaishuoltoon väliaikaisesti vanhempansa tai muun huoltajan hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. (Räty 2023, 582.) Sijaishuolto voi merkitä lapselle ja hänen perheelleen hyvin erilaisia kokemuksia ja ratkaisuja: lyhytaikaista, tilapäiseksi jäävää sijoitusta tai varttumista vauvasta aikuisikään asti muualla kuin biologisten vanhempiensa kanssa (Känkänen 2013, 265).

Jos avohuollon tukitoimet eivät ole perheelle riittäviä tai avun tarve on vakavampi, voidaan lapsi sijoittaa kodin ulkopuolelle. Sijaishuolto voidaan aloittaa myös ilman avohuollon tukitoimia, kun lapsen tarpeet on arvioitu ja sen on todettu olevan tarpeellista. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuu-

teen (Lastensuojelulaki 417/2007, §50). Käytännössä lapsi pyritään sijoittamaan samaan tai läheiseen kuntaan, jossa hän on asunut ennen sijaishuollon alkamista. Näin helpotetaan lapsen koulunkäynnin jatkumista sekä tärkeiden, turvallisten ihmissuhteiden pysymistä. Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä (Lastensuojelulaki 417/2007, §54).

Sijaishuollossa on varmistettava, että lapsella säilyy tunnetason kokemus siitä, että hän on turvassa, hänestä pidetään huolta ja myös hänen perhettään autetaan. Erosta aiheutuva kriisi koskettaa sekä lasta että vanhempia. Usein vanhemmat tuntevat myös syyllisyyttä ja sijoitusta voi olla vaikea hyväksyä. Siksi on tärkeää, että kaikki osapuolet kokevat tulevansa kuulluiksi ja vanhemmat voivat käsitellä työntekijöiden kanssa sijoitukseen johtaneita syitä ja sijoitukseen liittyviä tunteita. (Känkänen 2013, 264.) Osalle vanhemmista sijoituspäätös aiheuttaa tuskaa ja tunteen, että he ovat epäonnistuneet lapsen vanhempana. Osalle sijoituspäätös voi puolestaan antaa helpotuksen tunteen, jos vanhemmasta tuntuu, että hän ei pärjää lapsen kanssa tai jos vanhemmalla on vaikeuksia jaksamisessa. Samalla voi syntyä kiitollisuuden tunne, kun lapsi pääsee avun piiriin.

Kiireellinen sijoitus

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan kiireellinen sijoitus on ensisijaisesti tarkoitettu tilanteisiin, joissa lapsi on välittömässä vaarassa tai sijoitukselle on muutoin kiireellinen pakottava tarve (Räty 2023, 411). Kiireellinen sijoitus voi perustua lapsen kodissa ilmeneviin akuutteihin ongelmiin, joista on vaaraa lapselle. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen hoidon laiminlyönti tai lapsen pahoinpitely. Lasten huoltajan käyttäytyminen voi olla suuri riskitekijä, jos tämä käyttää paljon alkoholia tai muita huumaavia aineita. Kiireellisen sijoituksen syynä voi olla myös lapsen oma käytös ja elämäntavat, jos hän vaikkapa käyttäytyy itsetuhoisesti tai on syylistynyt rikokseen. Tällöin lapsen voidaan arvioida tarvitsevan välittömästi kiireellistä hoitoa ja sijoitusta. (Räty 2018, 412–413.)

Kiireellinen sijoitus on luonteeltaan turvaamistoimenpide, ja se on aina väliaikainen (Lastensuojelu.info 2024). Kiireellisen sijoituksen perusteena voivat tämän takia olla ainoastaan päätöksentekohetkellä ja välittömästi sitä ennen vallinneet olosuhteet. (Räty 2018, 411). Kiireellistä sijoitusta ei voida perustella tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvilla uhkilla, jotka voivat aiheuttaa lapselle haittaa.

Huostaanotto

Huostaanotto tarkoittaa, että lapsi otetaan sosiaaliviranomaisen huostaan ja hänelle järjestetään sijaishuone oman kodin ulkopuolella (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024). Huostaanotossa lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mutta sijoitus ei aina tarkoita huostaanottoa. Huostaanotossa vastuu lapsen kasvatuksesta siirtyy huoltajilta viranomaisille. Se on viimeinen toimi, johon ryhdytään, jos ongelmat ovat todella vakavia tai ne ovat kestäneet kauan. Yleensä ennen huostaanottoa on jo tapahtunut paljon, ja lasta ja perhettä on yritetty auttaa eri tavoilla (Lastensuojelu.info b 2024.)

Huostaanotto on pitkä prosessi, jota valmistellaan yleensä yhdessä perheen kanssa. Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustavat huostaanottoa, asiasta tekee päätöksen tuomioistuin. (Lastensuojelu.info b 2024; Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi eli vain niin kauan, kun lapsi sitä tarvitsee. Sen kesto riippuu esimerkiksi siitä, miten hyvin vanhemmat kykenevät huolehtimaan asioistaan ja itsestään sijoituksen aikana. Lastensuojelu järjestää huostaanoton aikana lapselle ja perheelle tukitoimia, joiden tavoitteena on, että lapsi voisi palata kotiin. Lapsen asioista vastaavan työntekijän on arvioitava vähintään kerran vuodessa, jatketaanko huostaanottoa. (Lastensuojelu.info b 2024.) Kuten lastensuojelun muidenkin toimien aikana, lapsella on oikeus tavata vanhempiaan ja muita läheisiään huostaanoton aikana.

3.3 Jälkihuolto

Lasta tai nuorta ei voida koskaan jättää sijaishuollon jälkeen selviytymään yksin, vaan asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun jälkihuollon työntekijän on varmistuttava siitä, että lapsi

saa riittävät valmiudet ja tuen itsenäiseen elämään (Räty 2023, 871). Sijaishuollon päätyttyä lapselle tulee tarjota jälkihuoltoa. Lapsi saa oikeuden jälkihuoltoon, kun hän on ollut sijoitettuna vähintään puoli vuotta. Hyvinvointialueen velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 23 vuotta. (Lastensuojelulaki 714/2007, §75.)

Jälkihuollon päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään ja omillaan toimeentulevaksi yhteiskunnan jäseneksi (Näykki 2020, 17). Jälkihuolto on tärkeä tuki ja apu itsenäistyvälle nuorelle. Jälkihuolto on sosiaalityöntekijän ohjaamaa suunnitelmallista sosiaalityötä, joka sisältää nuoren tukemista, ohjausta ja säännöllistä seurantaa. Jälkihuollon keskeinen periaate on auttaa nuoren kotiutumista ja hänen itsenäistymistään sijaishuollon jälkeen. Jälkihuolto ei ole nuoren holhoamista, vaan tukemista ja rinnalla kulkemista. (Näykki 2020, 12.) Jälkihuollossa nuorta tuetaan ja kannustetaan, häneltä kysytään säännöllisesti kuulumisia ja pyritään varmistamaan, että nuorella on kaikki hyvin.

Jälkihuoltoon kuuluu lapsen tai nuoren asumisen järjestäminen, tuki opiskeluun tai työhön ja siihen valmentautumiseen, terveydenhuollon palvelujen ja sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen järjestäminen, tarvittaessa lapsen tai nuoren vanhempien tukeminen sekä lapsen tai nuoren tukeminen taloudellisesti (Räty 2023, 871). Jälkihuoltovelvoitteen nojalla voidaan nuorelle tarjota myös esimerkiksi mahdollisuuksia osallistua vertaistukiryhmiin tai apua tulevaisuuden suunnitteluun sekä omien voimavarojen löytämiseen (Hoikkala & Pukkio 2016).

Lisäksi jälkihuoltoon voi kuulua rentoa yhdessä tekemistä, mutta tällaiseen jälkihuoltotyöntekijöillä riittää harvoin aikaa. Jälkihuoltoa ei tule siis sekoittaa kaverilliseen yhdessä harrastamiseen ja syömässä käymiseen, vaikka näin voi satunnaisesti jälkihuollon aikana tapahtua. Jälkihuoltotyöntekijä voi ennemmin auttaa nuorta arkisemmissä asioissa.

Jälkihuoltoa toteutettaessa tulisi huomioida jälkihuollon yksilöllisyys. Jälkihuoltoon oikeutetut nuoret eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan jokaisen nuoren lähtökohdat ja tarpeet ovat erilaiset. (Hoikkala & Pukkio 2016.) Jälkihuollon asiakkailla voi olla monenlaisia haasteita, jotka voivat vaihdella arjen hallinnan ja rahankäytön haasteista mielenterveyden haasteisiin tai yksinäisyyteen.

Jälkihuolto on vapaaehtoista, eikä itsenäistyvän nuoren tarvitse ottaa sitä vastaan sijoituksen päätyttyä (Varsinais-Suomen hyvinvointialue 2024). Jälkihuolto voidaan myös lopettaa ennen 23 vuoden ikää, ellei sille ole tarvetta tai se halutaan keskeyttää. Itsenäistynyt nuori ei tällöin menetä oikeuttaan jälkihuoltoon, vaan sitä on mahdollista jatkaa vielä keskeytyksen jälkeenkin.

Sijaishuollon jälkeen nuorelle on tehtävä jälkihuoltosuunnitelma. Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle tai nuorelle. Jälkihuollossa oleva täysi-ikäinen nuori on ensisijaisesti itse vastuussa niin taloudellisista kuin muistakin valinnoistaan. Nuori tarvitsee kuitenkin sijaishuollon jälkeen tukea ja ohjausta, sillä nuori ei välttämättä tiedä omista oikeuksistaan tai viranomaisen velvollisuuksista jälkihuollossa. (Räty 2023, 307).

Känkänen (2013, 270) kirjoittaa onnistuneen jälkihuollon perusedellytyksenä olevan, että nuori kokee tarvitsevansa tukea ja on halukas myös vastaanottamaan sitä. Moni nuori kokee itsenäistymisensä jälkeen, että tarvitsee apua ja tukea monessa eri asiassa. Avuntarpeet voivat vaihdella laidasta laitaan, jolloin yksi aikuinen tai jälkihuoltotyöntekijä ei pysty auttamaan nuorta kaikessa. Yhteistyössä nuoren, hänen vanhempiensa, sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan työntekijän kanssa laaditun jälkihuoltosuunnitelman tulee taata nuorelle luotettava kokonaisuus, jonka turvin hän tietää, kenen puoleen voi milloinkin kääntyä avun tarpeineen (Känkänen 2013, 270).

Jälkihuollossa tuetaan pääsääntöisesti lasta tai nuorta, mutta jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös lapsen tai nuoren vanhempien tai muiden kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen. Tukemista tarvitaan erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotiuttamistilanteessa, jossa nuori palaa takaisin perheensä luo asumaan. Tukeminen voi olla esimerkiksi vanhemmille järjestettäviä avohuollon palveluja tai taloudellista tukea. (Eriksson ym. 2019, 55.)

3.4 Sijaishuollon ja jälkihuollon toteuttaminen Kaarikodossa

Kaarikodossa sijaishuoltoa toteutetaan yhteistyössä sijoittavien kuntien sosiaalitoimien kanssa. Sijoitetut lapset ovat pääsääntöisesti kotoisin Valkeakoskelta ja lähialueilta, kuten Tampereelta tai Hämeenlinnasta. Yksikön toiminnan tavoitteena on olla mahdollisimman kodinomainen perustason yksikkö, jota tukee se, että sijoitetuilla lapsilla ei ole erityisiä tai vaativia haasteita tai tuen tarpeita. Sijoitettujen lapsien vanhemmat puolestaan eivät ole kyenneet pitämään lapsistaan huolta, jonka vuoksi sijoitukset ovat pitkäaikaisia. Kaarikotoon ei voida myöskään ottaa esimerkiksi erityistarpeista lasta, jolla on väkivaltaista käyttäytymistä, sillä yksikkö ei ole erikoistunut erityistarpeiden hoitoon. Tällöin muille lapsille ei kyettäisi järjestämään kodinomaista elämää.

Kaarikodon toiminnan peruseriaate on kiintymyssuhdeperusteinen toimintatapa eli DDP. DDP on menetelmänä alun perin kehitetty auttamaan sijoitettuja ja adoptoituja lapsia, jotka ovat kokeneet merkittäviä traumoja ja kiintymyssiteen turvattomuutta (DDP Finland 2016, 1). Kiintymystraumat voivat aiheuttaa lapsessa monenlaisia oireita. Näitä voivat olla muun muassa sosiaalinen eristäytyminen, itsetuhoinen käytös, nukkumisvaikeudet tai yleinen peruskokemus turvattomuudesta. Kiintymyssuhdetraumat voivat myös vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin, oppimiskykyyn sekä vaikeuttaa tehtävien aloittamista tai loppuun saattamista. (Kallio & Tuovila 2024.)

DDP-toimintatapaan sisältyy erityisesti kiintymyssuhdetraumojen korjaamista ja paikkaamista. Tärkeää on rakentaa turvallinen ihmissuhde lapsen kanssa (DDP Finland 2016, 10). Käytän-

nössä lapselle annetaan Kaarikodossa hänen kaipaamaansa huomiota ja rakkautta. Monia Kaarikotoon sijoitettuja lapsia ei ole kotona kyetty huomioimaan heidän tarpeidensa mukaisesti, jolloin lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde on kärsinyt. Esimerkiksi usealle Kaarikodossa asuvalle lapselle ei ole ikinä pidetty kaverisynttäreitä ennen sijoitusta, toiset puolestaan eivät ole matkustelleet maakunnan rajojen ulkopuolelle. Lasten toiveita pyritään toteuttamaan sekä heitä huomioimaan myös pienillä asioilla, kuten suklaalevyllä nimipäiväisin. Vastaavilla pienillä asioilla osoitetaan lapselle, että hänetkin muistetaan ja hänkin saa ajoittain jakamattoman huomion. Kaarikodon ammattilaiset pyrkivät myös antamaan lasten vanhemmille mahdollisuuksia korjata omaa toimintaansa ja vahvistaa suhdetta oman lapsensa kanssa.

Jokaisella Kaarikotoon sijoitetulla lapsella on omaohjaaja, joka on lapsen oma työntekijä sijais-huoltoyksikön sisällä. Omaohjaaja pääsääntöisesti vastaa lapsen asioista ja niiden hoidosta. Omaohjaaja pitää myös pääsääntöisesti yhteyttä lapsen vanhempiin ja muihin läheisiin sekä sopii esimerkiksi kotijaksoista. Lapsen terveyteen tai koulunkäyntiin liittyvissä asioissa ja tapamisissa omaohjaaja pyrkii aina olemaan mukana. Omaohjaaja on lapselle se aikuinen, jonka kanssa lapsi viettää aikuisista eniten aikaa ja johon on helpoin tukeutua. Lapsille tarjotaan arjessa omaohjaajahetkiä: tällöin omaohjaajan kanssa voi käydä esimerkiksi ostoksilla, huvipuitossa, harrastuksissa tai katsella elokuvaa. Lapset viettävät myös omaohjaajansa kanssa Kaarikodon ”vuosipäiviä” sinä kalenteripäivänä, kun saapuivat sijaishuoltoyksikköön. Päivän tavoitteena on tehdä hauskoja ja arjesta poikkeavia asioita yhdessä lasten kanssa. Vuosipäivillä pyritään muun muassa siihen, että lapselle ei jäisi sijoituksen alkamisesta vain negatiivisia tunteita, vaan he pääsisivät myös keräämään yhteisiä kokemuksia, joihin heillä ei ehkä ollut mahdollisuutta ennen sijoitusta.

Kaarikodossa omaohjaajan työ vanhempien kanssa on tärkeää niin sijoitetulle lapselle kuin vanhemmillekin. Vaikka Kaarikodossa ei tehdä virallisesti perhetyötä, vanhempien kanssa pyritään tekemään läheistä yhteistyötä, jotta Kaarikodon ja lapsen perheen välinen luottamus voi rakentua. Vanhemmuutta pyritään tukemaan antamalla vanhemmille mahdollisuuksia onnistua yhdessä lapsensa kanssa sekä opastaa vanhempia vastaamaan lapsen tarpeisiin. Vanhemmille ja lapselle annetaan tilaa esimerkiksi pelailla tai tehdä kotitehtäviä yhdessä. Kaarikodon ohjaaja

on tarvittaessa tukena, mutta myös valmis astumaan sivuun, jos asiat etenevät hyvin. Vastavilla tavoilla pyritään vahvistamaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, jotta perheen jälleenyhdistäminen olisi mahdollista. Samalla lapsen omaohjaaja on vanhemmalle turvallinen yhteyshenkilö, jolta voi kysyä asioita matalalla kynnyksellä ja joka välittää tietoa eteenpäin.

Kaarikodossa perheen jälleenyhdistämisen tavoitetta tuetaan monin eri tavoin. Vanhempien kanssa pyritään tekemään paljon yhteistyötä ja lapsille annetaan mahdollisuus säännöllisiin kotivierailuihin. Vanhemmat ovat tervetulleita vierailemaan Kaarikodossa ja tapaamaan lapsiaan myös lomajaksojen ulkopuolella, joka auttaa vanhempia ja lasta vahvistamaan suhdettaan. Vanhempien saapumista tuetaan kilometrikorvauksilla, ja kauempaa saapuvilla vanhemmilla on myös mahdollisuus viettää yö yksikössä tarvittaessa. Jälleenyhdistämistä on helppo tukea, sillä Kaarikoto on perustason sijaishuollon yksikkö. Asukkaihin lukeutuu vain harvoin lapsia, joiden kulkemista tai vanhempien tapaamista olisi syytä rajoittaa.

Kaarikodossa lasta kannustetaan aktiiviseen elämään myös sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Tavoitteena on, että jokaisella lapsella olisi ainakin yksi vapaa-ajan harrastus. Harrastuksia voivat olla muun muassa urheilu, soittimen soittaminen, kuvaamataito tai muu vastaava. Lapsille opetetaan myös pitkäjänteisyyttä ja sitoutumista harrastamiseen. Esimerkiksi ratsastuksesta kiinnostuneelle lapselle annetaan mahdollisuus kokeilla harrastusta. Jos lapsi on valmis sitoutumaan harrastukseen, hänelle voidaan ostaa kymmenen ratsastuskertaa yksittäisten kertojen sijaan. Tällöin lapsi ei jätä harrastusta kesken heti aluksi, vaan sitoutuu kymmeneen ratsastuskertaan ja rauhassa tunnustelee, onko harrastus hänelle mieluinen. Lasta myös motivoidaan sitoutumiseen ja kannustetaan osallistumaan.

Jälkihuolto

Kaarikodossa jälkihuollosta vastaa yksi jälkihuoltotyöntekijä. Tutkimuksen aikaan Kaarikodon jälkihuoltotyöntekijällä oli asiakkaana noin 10 alle 23-vuotiasta nuorta. Jälkihuoltotyöntekijän tehtäviin kuuluu nuorten kohtaaminen sekä tukeminen itsenäisen elämän alkuvaiheessa. Työntekijä tekee puolet työajastaan jälkihuoltoa ja puolet yksikössä tapahtuvaa työtä, joka on samanlaista kuin muiden yksikön ammattilaisten työ. Tällöin jälkihuoltotyöntekijä ehtii rauhassa

tutustua ja rakentaa luottamusta yksikön lapsiin jo hyvissä ajoin ennen itsenäistymistä ja jälkihuollon aloittamista.

Kaarikodossa tehtävä jälkihuoltotyö on tukihenkilötoimintaa. Tukihenkilötoiminta on tarkoitettu nuorille, jotka kaipaavat elämäänsä turvallista aikuista. Tukihenkilötoimintaa järjestetään lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna, kun nuorella on siihen tarvetta. (EHJÄ ry 2024.) Tukihenkilötyöllä voidaan taata nuorelle tämän tarvitsema tuki itsenäistymisen ja itsenäisen elämän alkaessa. Kun nuori itsenäistyy Kaarikodosta, hänellä on yleensä mahdollisuus saada Kaarikodon tukihenkilötyöskentelyä jälkihuollon tukitoimena. Työskentelystä ja sen tarpeesta päättää kuitenkin hyvinvointialue nuoren oman sosiaalityöntekijän suosituksesta. Tukihenkilötyöskentely ei siis ole automaatio, vaan hyvinvointialue katsoo jokaisen nuoren tilanteen tapauskohtaisesti.

Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on ylläpitää arkisia hyvinvointitekijöitä sekä tarjota lapselle tai nuorelle tilapäistä tukea ja apua. Tukea tarvitaan itseluottamuksen ja itsekunnioituksen rakentamiseen ja vahvistamiseen sekä omien voimavarojen tunnistamiseen. (Koppelomäki & Salmenautio 2019, 21.) Tukihenkilö voi auttaa nuorta konkreettisesti esimerkiksi muutossa sekä antaa psyykkistä tukea ja kannustusta, kun tämä ja nuori tapaavat. Ajoittain nuori ja tukihenkilö voivat myös viettää aikaa rennommin vaikkapa liikunnan parissa, jos se on helpompi ympäristö nuorelle omista asioistaan keskustelemiselle.

Itsenäistyvän nuoren kanssa tehdään aluksi jälkihuoltosuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tavoitteet sekä suunniteltu kuukausittainen jälkihuoltoon käytettävä tuntimäärä. Sosiaalitoimi päättää jälkihuollon kuukausittaisen tuntimäärän nuoren tarpeiden mukaan. Minimimäärä on 6 tuntia kuukaudessa. Nuoren itsenäistyessä on kuitenkin perusteltua aloittaa intensiivituella, sillä itsenäistyvä tarvitsee paljon jälkihuoltotyöntekijän apua. Itsenäistyessä nuoren on muun muassa tehtävä vuokra- ja sähkösojimus, osoitteenmuutos, tarvittavat Kelan hakemukset sekä fyysisesti muutettava uuteen asuntoon sinä päivänä, kun hän täyttää 18 vuotta.

Tukihenkilötoiminnan tuki on kolmiportaista (Tampereen kaupunki 2021, 2–3). Aluksi tehdään päätös intensiivituesta, joka kestää maksimissaan 3 kuukautta. Tällöin jälkihuoltotyöntekijä on nuoreen usein yhteydessä ja valmis auttamaan hyvin matalalla kynnyksellä. Intensiivituen jälkeen tukihenkilötyötä voidaan jatkaa tuen tarpeen mukaan perustuella tai vahvalla tuella. Sekä perustukeen että vahvaan tukeen kuuluu henkilökohtaisia tapaamisia keskimäärin 1–4 kertaa kuukaudessa (Tampereen kaupunki 2021, 2).

Tukihenkilötyöskentelylle asetetaan aina jokin tavoite, jota lähdetään työstämään. Tavoitteita voivat olla intensiivituen aikana nuoren muutto, sopimusasioiden hoitaminen sekä itsenäisen elämän aloittaminen. Perustuen tai vahvan tuen aikana tavoitteet voivat liittyä koulunkäyntiin tai arjenhallinnan harjoittamiseen.

Kaarikodosta itsenäistyneen nuoren on mahdollista muuttaa asumaan Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry:n omistamiin vuokra-asuntoihin Kaarikodon lähistöllä. Kaarikodon yhteydessä on kaksio omalla sisäänkäynnillä, johon nuoren on mahdollista muuttaa asumaan vuokralaiseksi 18 ikävuoden jälkeen (Kaarikoto 2023). Kaarikodon läheisyydessä on lisäksi kaksi itsenäistymisasuntoa sekä kaksi sijoitusasuntoa parin kilometrin etäisyydellä. Vaikka asuntoihin muuttaminen on vapaaehtoista, ovat ne tärkeitä jälkihuollossa. Nuori saa valita, haluaako hän muuttaa Kaarikodon itsenäistymisasuntoon vai muuhun yhdessä hankittuun asuntoon. Itsenäistymisasuntoon muuttaessa muutos omillaan asuessa ei ole niin suuri, sillä Kaarikodon apu ja tuki on lähellä. Muutto on joustavaa ja tapahtuu sinä päivänä, kun nuori täyttää 18 vuotta. Myös vuokrasopimus ja muut muuttoon liittyvät sopimukset on helppo tehdä Kaarikodossa muuttopäivänä. Itsenäistyvän nuoren ei tarvitse murehtia jäävänsä tyhjän päälle, kun hän täyttää 18 vuotta ja sijaishuolto päättyy.

Kaarikodossa jälkihuoltotyöntekijän toimenkuvaan kuuluu monipuolinen tukeminen ja kohtaaminen. Tärkeää on, että nuori tietää jonkun aikuisen olevan heidän asioistaan perillä ja että jälkihuoltotyöntekijä oikeasti välittää heidän hyvinvoinnistaan. Jälkihuoltotyöntekijä toimii tukihenkilönä esimerkiksi lääkärikäynnillä tai koulutapaamisessa, mutta myös apulaisena nuoren

kotona siivotessa tai ruokaa laittaessa. Jälkihuoltotyöntekijä kyselee ja kuuntelee sekä voi välillä lähteä nuoren kanssa kahville tai harrastuksiin. Tärkeintä on selvittää arkiasioiden ja elämän sujuvuus, mutta näistä keskustelu voi olla nuorelle helpompaa oman kodin ulkopuolella. Lisäksi jälkihuoltotyöntekijä pyrkii olemaan helposti tavoitettavissa. Kaarikodossakin moni nuoren paniikki on mennyt ohi puhelimitse: oli kyseessä sitten raparperipiirakan resepti tai se, että linja-auto lähtikin väärään suuntaan.

Jälkihuoltotyöntekijän tavoitteena on tehdä itsensä tarpeettomaksi. Nuorta pyritään auttamaan ja valmentamaan itsenäiseen elämään; aluksi vahvemmin, mutta lopulta vähemmän ja vähemmän. Tavoitteena on, että nuoren koettu pärjääminen vahvistuisi ja nuori tarvitsee vähemmän jälkihuollon tukitoimia, kun hän täyttää 23 vuotta ja oikeus jälkihuoltoon päättyy. Monilla nuorilla tapaamiset jälkihuoltotyöntekijän kanssa vähenevät luonnollisesti 23 ikävuoden lähestyessä, ja vaihtuvat satunnaisesti kuulumisten vaihtamiseksi.

4 NUORI JA ITSENÄISTYMINEN

Tässä luvussa käsitellään nuoruutta sekä nuoren itsenäistymistä. Luvussa käsitellään myös sijaishuollosta itsenäistymistä sekä sen eroja kodista itsenäistymiseen. Tärkeä ero on esimerkiksi se, että sijaishuollosta nuoren on itsenäistyttävä jo 18-vuotiaana. Kodista itsenäistyvällä nuorella ei ole vastaavaa aikarajaa.

Opinnäytetyön tuotosta eli itsenäistymisopasta rakentaessa on tärkeää tiedostaa, mitkä asiat vaikuttavat nuoren itsenäistymiseen. Samalla on ymmärrettävä, millaisia lisähaasteita sijaishuollosta itsenäistyminen aiheuttaa nuorelle ja kuinka tärkeä rooli jälkihuollolla on itsenäistymisen tukemisessa. Kappaleessa kuvataan myös, miten Kaarikodossa lasta valmistetaan ja tuetaan itsenäiseen elämään sijaishuollon aikana.

Kaarikodon toimintaa käsittelevissä kappaleissa on sovellettu tietoa, jota on kerätty ennen opinnäytetyöprosessia harjoittelun aikana. Kaikki tilaajasta esitetty tieto ei siis ole opinnäytetyöntekijän omaa tietoa, mutta saatua tietoa ei voi jäljittää virallisiin haastatteluihin. Tieto on saatu alun perin Kaarikodon ammattilaisilta, esimerkiksi perehdytyksessä sekä harjoittelun arviointikeskusteluissa. Opinnäytetyössä esitetyt faktat on tarkistettu yhdessä Kaarikodon johtajan ja jälkihuoltotyöntekijän kanssa.

4.1 Nuori ja nuoruus

Määritelmät nuoruudesta ja sen kestosta vaihtelevat. YK:n määritelmä nuorelle on 15–24-vuotias henkilö (United Nations 2024). Vastaavasti lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiaasta ja nuorena 18–22-vuotiaasta (417/2007, §6). Nuorisolaissa (1285/2016, §3) nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiaasta henkilöä. Suomessa tehdään etsivää nuorisotyötä 15–28-vuotiaiden nuorten kanssa (Paananen ym. 2022, 7). Toisaalta olen harjoitteluissa päässyt mukaan nuorisotyöhön, jossa on ollut mukana 25–29-vuotiaita nuoria aikuisia, välillä vanhempiakin.

Neuropsykiatri Daniel Siegel (2013) käsittelee kirjassaan nuorta 12–24-vuotiaana. Siegelin mukaan kaikissa kulttuureissa nuoruutta pidetään elämänvaiheena, joka on haastava niin nuorille itselleen kuin heidän kasvattajilleenkin. Nuoruuden ilmiöt johtuvat aivoissa tapahtuvista normaaleista, luonnollisista muutoksista. Nuoren muistitoiminnot, ajattelu, päättely, keskittyminen, päätöksenteko ja kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa muuttuvat vahvasti. Kun ihminen on 12–24-vuotias, hän kehittyy ja kypsyy nopeammin kuin missään muussa elämänvaiheessa (Siegel 2013, 11, 17.)

Nuoruusikää pidetään siirtymäaikana lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen ja suhteiden luominen toiseen sukupuoleen, koulutuksen hankkiminen, valmistautuminen työelämään sekä valmistautuminen perhe-elämään. Myöhäisnuoruuden tai varhaisaikuisuuden kehitystehtäviä puolestaan ovat elinkumppanin tai puolison valinta, perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen. Kehityskulkua vievät eteenpäin monet muutokset, joista osa liittyy fyysiseen kasvuun, osa ajattelun kehittymiseen ja osa taas sosiaalisiin tekijöihin (Ahonen ym. 2006, 124, 131). Nuoruudessa ihminen oppii ja tutustuu omaan kehoonsa tarkemmin sekä pohtii käsitystä omasta sukupuoli-identiteetistään. Samalla nuori harjoittelee sosiaalista kanssakäymistä eri ikäisten ihmisten kanssa sekä ottaa ensiaskelia kohti itsenäistä elämää. Jo varhaisnuoruudessa on huomattavissa monia konkreettisia edistysaskelia kohti itsenäistymistä: esimerkiksi yläasteikäinen voi varata itselleen ajan lääkäriin tai parturiin, kun sitä kokee tarvitsevänsä.

Nuoruus hahmottuu monenlaisissa siirtymissä, jotka konkretisoituvat koulutukseen, työllistymiseen, perheellistymiseen, asumiseen tai vapaa-aikaan liittyviin muutoksiin. Käytännössä tällaisia siirtymiä ja vaiheita ovat muun muassa nuorisotalolla käyminen, ammatilliseen koulutukseen tai lukioon siirtyminen, rikos- ja päihdekokeilut, mutta niihin voi kuulua myös lapsuudenkodista pois muuttaminen tai vanhemmaksi tuleminen. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 198.) Siirtymät tapahtuvat ihmisillä eri aikoihin, osalla jo alle 18-vuotiaana, osalla 29 ikävuoden jälkeenkin.

Nuoren itsenäistymistä ja omilleen muuttamista voidaan pitää nuoruuden päättymisenä ja aikuisuuden alkuna. Ahonen ym. (2006, 161) kirjoittavat, että aikuisuuteen siirtyminen voidaan määritellä kolmen pääkriteerin avulla, jotka sopivat myös itsenäistymisen alkamiseen: vastuun ottaminen omasta itsestä, itsenäinen päätöksenteko ja taloudellinen itsenäisyys. Varhaisaikuisuus, eli ikävuodet 22–28, on aikaa, jolloin rakennetaan aikuisen elämäntapaa ja tehdään elämää suuntaavia perusvalintoja (Ahonen ym, 2006, 164). Näihinkin voivat sisältyä muun muassa oman asunnon etsiminen ja itsenäiseen elämiseen totuttelu, opintojen päättäminen ja työelämän aloittaminen sekä perheen perustaminen. Nuoret ja nuoret aikuiset itsenäistyvät vanhemmistaan eri aikoihin ja eri lähtökohdista, joten elämää suuntaavat perusvalinnat voivat tapahtua päällekkäin nuoruuden ja varhaisaikuisuuden aikaan. Esimerkiksi ammattikoulun suorittanut nuori voi olla jo vakityöpaikassa ennen omilleen muuttoa ja itsenäistä elämää. Vastaavasti lukiopohjalta etenevä nuori muuttaa pois vanhemmiltaan opiskelupaikan ja jatkokoulututtautumisen perässä eikä taloudellinen itsenäisyys ole vielä mahdollista.

4.2 Nuoren valmistautuminen itsenäistymiseen

Nuoruudessaan ihminen valmistautuu monella tavalla itsenäistymiseen ja itsenäiseen elämään. Nuori esimerkiksi irrottautuu hiljalleen vanhemmistaan. Nuori viettää aikansa pääsääntöisesti kahdessa sosiaalisessa ympäristössä: perheessä ja kaveripiirissä. Nuoruuteen siirryttäessä ja erityisesti sen kuluessa nuorten suhde vanhempiin muuttuu kahdella tavalla: nuori saa enemmän itsenäisyyttä ja hän alkaa viettää enemmän aikaa ikätoverien parissa. (Ahonen ym. 2006, 130.)

Nuoren reviiiri laajenee harvoin ilman minkäänlaista kitkaa suhteessa vanhempiin. Nuoret toivovat, että aikuiset olisivat heidän rinnallaan eivätkä jättäisi heitä liian aikaisin oman onnensa nojaan. (Sinkkonen 2012, 50.) Nuori tarvitsee aikuisen tukea: toisinaan ymmärtäjää, toisinaan lujaa mutta lämmintä vastusta, joka osaa sanoa ei. Vanhemmalle on usein rankkaa, kun nuoren tarpeet ja vaatimukset vaihtelevat jatkuvasti. Tämä johtaa usein nuoren ärtymykseen vanhemmaa kohtaan. Kuohahtelut ja ylilyönnit voivat ravistella tilapäisesti rauhallista ja tasapainoista nuorta, mutta kysymys on ohimenevästä ilmiöstä. (Sinkkonen 2012, 164). Nuoruuden irtiotot omista vanhemmista ovat tarpeellinen prosessi, joka auttaa nuorta myöhemmin muuttamaan pois kotoaan ja itsenäistymään (Siegel 2013, 99).

Nuoruudessa, erityisesti 12–24-vuotiaana, ihmisen elämä on vaarallisimmillaan. Tässä iässä monille nuorille tapahtuu onnettomuuksia, ja lukuisat nuorista kokeilevat esimerkiksi alkoholia, huumeita tai muita päihdyttäviä aineita. (Siegel 2013, 36.) Ne liittyvät kuitenkin nuorelle ominaiseen elämyksenhakuisuuteen, joka on osa nuoren luonnollista kehitystä.

Nuoruuteen ja elämyksenhakuisuuteen liittyy tärkeänä osana riskien ottaminen ja epäonnistuminen. Elämyksiä hakiessaan nuori kokeilee typeriä asioita, ottaa riskejä ja välillä epäonnistuu. Epäonnistumisia voivat olla esimerkiksi aiemmin mainitut onnettomuudet tai muut vahingot. Murrosikäinen arvioi usein kykynsä yläkanttiin ja uskoo selviytyvänsä mistä tahansa (Sinkkonen 2012, 55). Riskejä ottaessaan nuori oppii muun muassa ymmärtämään omien kykyjensä rajat.

Epäonnistumisista oppiminen valmistaa nuorta elämän suuriin muutoksiin, kuten itsenäistymiseen ja kotoa pois muuttamiseen. Nuorilla ei ole kokemusta tai tietoja, joilla voisivat selviytyä uudesta kuten itsenäistymisestä helposti (Sinkkonen 2012, 55). Jos nuori yhä kotoa pois muuttaessaan arvioi omat kykynsä yläkanttiin, tekee omillaan asumisen ensimmäisinä vuosina virheitä ja kokee epäonnistuvansa, se voi tuntua nuoresta musertavalta. Niin vaikeaa kuin vanhempien onkin seurata nuoren riskikäyttäytymistä, on riskien ottaminen välttämätöntä, jos nuoret suinkin aikovat jättää kotipesän ja lähteä avaraan maailmaan (Siegel 2013, 100).

Nuorten pohtiessa itsenäistymistä ja omilleen muuttoa on hänen sekä hänen perheensä otettava huomioon monia asioita. Armila ja Vehkalahti (2021) kirjoittavat, että nuoren itsenäistymisessä ajatellaan usein raha-asioita, mutta itsenäistymisen ja siihen valmistautuminen tuovat monia haasteita ja vaikeuksia. Uudessa arjessa selviämässä ei ole kyse ainoastaan rahasta. Nuoren muutto edellyttää perheeltä myös luottamusta nuoren itsenäisestä elämästä selviytymiseen ja kykyyn kantaa vastuuta arkisten asioiden sujumisesta. (Armila & Vehkalahti 2021, 157.) Siksi nuoren onkin tärkeää osata hallita omaa elämäänsä ennen kotoa pois muuttamista. Jos nuorella on vaikeuksia hallita esimerkiksi päivä- ja unirytmιάän, hän tarvitsee patistelua koulutehtäviensä aloittamiseen tai tilaa usein ruokaa kodin ulkopuolelta, voi itsenäisessä elämässä esiintyä

haasteita. Nuoren olisi vähintäänkin tärkeä tietää, keneltä hän voi kysyä neuvoa ja apua matalla kynnyksellä, kun jokin asia askarruttaa.

4.3 Suomalaisen nuoren itsenäistyminen

Suomalaiset naiset lähtevät lapsuudenkodistaan selvästi nuorempina kuin miehet, eikä sukupuolten välinen ero ole viime vuosina olennaisesti pienentynyt. Nuorten miesten varusmiespalvelus viivästyttää osaltaan kotoa poismuuttoa – naisilla tätä viivytystä ei ole, vaan he voivat koulun päätyttyä jatkaa opintojaan ja muuttaa omilleen. (Pietiläinen 2021.) Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2021 Suomessa asuvista 18-vuotiaista naisista kotona vanhempensa luona asui 80 % ja miehistä noin 85 %. Ero on suurempi, kun tarkastellaan vanhempia ikäryhmiä. Esimerkiksi 20-vuotiaista naisista kotona asui enää 30 % ja miehistä noin 55 %, eli yli puolet. (Pietiläinen 2021.) Juuri 19–21-vuotiaana moni nuori, varsinkin mies, suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta, mikä näkyy tilastossa.

Eurooppalaisittain tarkasteltuna suomalaisnuoret muuttavat omilleen pohjoismaiseen tyyliin melko varhain. Useiden nuorten toiveissa on muuttaa kotoa jo 18-vuotiaana, mutta keskimäärin kotoa muutetaan 21,8-vuotiaana. (Pietiläinen 2021.) Sekin on aikaisin: vuonna 2019 EU-maiden nuoret muuttivat Eurostatin mukaan keskimäärin 25,9-vuotiaana pois vanhempien luota (Pietiläinen 2021). EU-maissa tapahtuvaa nuorten muuttoa selittävät toki monet uskonnolliset ja kulttuuriset erot maiden välillä: varsinkin Etelä-Euroopassa nuoret saattavat asua vanhempensa luona jopa 30-vuotiaaksi asti.

Nuoren omilleen muuttamiseen vaikuttavat monet asiat, kuten asuntotarjonta ja asumiskustannusten kohtuullisuus sekä opiskelu- tai työpaikan saaminen (Pietiläinen 2021). Ne riippuvat pitkälti siitä, mistä päin nuori on kotoisin ja minne hän haluaa muuttaa. Pienissä kaupungeissa asuminen on yleensä halvempaa ja vuokrat kohtuullisempia, mutta koulu- tai työpaikkojen tarjonta saattaa houkutella nuorta kohti isompia kaupunkeja. Suurissa kaupungeissa puolestaan voi olla kovaa kilpailua nuoren ensimmäiseksi kodiksi sopivista asunnoista, ja nuoren on tyydyttävä kalliimpaan asuntoon.

Armila & Vehkalahti (2021) tutkivat nuorten muuttoliikettä peruskoulun ja toisen asteen opintojen välissä. He kirjoittavat, että Suomessa toisen asteen kouluverkon harveneminen on vaikuttanut 2000-luvulla erityisesti maaseudulla ja harvaan asutuilla alueilla asuvien nuorten ja heidän perheidensä elämään. Yhä useamman nuoren on muutettava asumaan koulutusta tarjoaviin keskuksiin heti peruskouluvuosien päättymisen jälkeen, ja uudet oppilaitokset ovat kouluverkoston keskittyessä kaupunkeihin aiempaa kauempana. Tutkimuksen nuoret eivät olleet vielä peruskoulun päättyessä halukkaita muuttamaan pääkaupunkiseudulle tai Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin, vaan sopivaa oppilaitosta ja -alaa haettiin ensisijaisesti lähiseudulta omasta maakunnasta ja toimivien kulkuyhteyksien päästä. (Armila & Vehkalahti 2021, 151, 155.) Suuremmissa kaupungissa asuvilla nuorilla on selvästi enemmän koulutusvaihtoehtoja kotiseudullaan tai lyhyen kulkumatkan päässä, joten heille on helpompaa asua kotonaan pidempään ja halutessaan muuttaa omilleen myöhemmin. Harvemmin asuttujen seutujen nuorilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia: jos nuorta kiinnostavaa koulutusta tarjotaan vain kaukana kotiseudulta, on nuoren muutettava pois kotoa ja aloitettava itsenäinen elämä aikaisemmin kuin ehkä haluaisi. Tilanteesta voi tehdä erityisen vaikean se, jos nuoren on muutettava kauas kotipaikkakunnaltaan ja lapsuudenkodistaan.

Kaikki nuoret eivät saa haluamaansa opiskelupaikkaa tai asuntoa ensimmäisillä yrityksillään. Osalle opiskelupaikan saaminen voi olla kiven takana eikä työtäkään välttämättä löydy helposti, joten vanhempien luota poismuuttokaan ei liene itsestään selvää (Pietiläinen 2021). Pietiläisen (2021) mukaan myös korona-aika on vaikuttanut nuorten hyvinvointiin, varsinkin sosiaalisen elämän rajoituttua lähinnä perhepiiriin. Nuoret, joihin korona vaikutti vahvasti, eivät välttämättä olleet henkisesti valmiita muuttamaan omilleen vaan tarvitsivat pidempään perheensä apua ja tukea.

4.4 Sijaishuollosta itsenäistyminen

Sijaishuoltopaikasta lähdön valmistelu ja siihen valmentaminen on aloitettava riittävän varhaisessa vaiheessa. Näin voidaan paremmin turvata myönteisen kehityksen jatkuminen ja arvioida

sitä, mitä ja minkälaisia tukirakenteita, löyhempiä tai tiiviitä, nuori tarvitsee elämäänsä sijoituksen päätyttyä. (Känkänen 2013, 270.) Erityisesti itsenäistymisen kaltaiset suuret muutos- ja siirtymätilanteet ovat kriittisiä vaiheita, joissa ihmisen elämänkulku voi lähteä joko huonoon tai hyvään suuntaan (Reinikainen 2009, 93).

Yleisesti ottaen ilmeistä on, että lapsuuden kokemuksiin ja sijaishuollossa kasvamiseen liittyvien haasteiden lisäksi sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret usein joutuvat ottamaan ennenaikaisesti ja kokonaisvaltaisesti vastuun omasta elämästään (Reinikainen 2009, 93). Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat haastavassa tilanteessa: heidän on muutettava omilleen 18 vuotta täytettyään ja aloitettava itsenäinen elämä, vaikka eivät kokisi olevansa siihen vielä valmiita. Nuoret saavat toki tukea itsenäistymiseen jälkihuollon kautta, mutta ylitettävä kynnyks on silti valtava. Kuten aiemmin mainittua, valtaosa 18-vuotiaista nuorista Suomessa asuu yhä kotona vanhempiensa luona. Tilanne on epäreilu.

Siegel (2013) kirjoittaa, että kotoa lähteminen on aina muutos ja haaste, merkittävä siirtymävaihe niin nuorelle kuin aikuisellekin. Monet kotoa pois muuttaneet nuoret palaavat nykyään vanhempiensa kotiin joksikin aikaa, ennen kuin aloittavat taloudellisesti itsenäisen elämän. (Siegel 2013, 274.) Sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella ei ole mahdollisuutta palata takaisin sijaishuoltopaikkaan samalla tavalla kuin tavallinen nuori voi palata vanhempiensa luokse asumaan.

Lisäksi sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella saattaa olla paljon pienempi tukiverkosto kuin nuorella, joka itsenäistyy kotoaan. Kun lapsi tai nuori on alun perin päätynyt sijaishuollon asiakkaaksi, hänen vanhempansa eivät ole välttämättä pystyneet tukemaan häntä ja pitämään tästä huolta. Voi olla, että nuori ei saa vanhemmiltaan tai muilta läheisiltään sitä riittävää tukea, jonka kokee tarvitsevänsä muuttaessaan sijaishuollosta omilleen, vaan kokee olevansa täysin jälkihuollon tuen varassa.

Reinikainen (2009, 102) kirjoittaa, että sijaishuollon jälkeistä elämässä selviytymistä arvioidaan yleensä neljän inhimillisen toiminnan ulottuvuuden avulla. Ulottuvuuksia ovat omasta toimeentulosta vastaaminen, yhteiskunnallisesti hyväksyttävä käyttäytyminen, sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen sekä hyvinvoinnin kokeminen. Reinikaisen (2009) listaamista toiminnan ulottuvuuksista ensimmäinen tarkoittaa itsenäistyvän nuoren kykyä elättää itsensä. Siihen sisältyvät saavutukset koulutuksessa, työelämässä ja taloudellisessa hyvinvoinnissa. Toinen ulottuvuus käsittää nuoren psyykkisestä vakaudesta kertovan käyttäytymisen. Siihen sisältyvät muun muassa laittoman toiminnan ja itsetuhoisen toiminnan välttäminen. Itsetuhoisuuteen Reinikainen (2009) sisällyttää alkoholin ja muiden huumaavien aineiden liiallisen käytön. Kolmanteen ulottuvuuteen kuuluvat parisuhde, vanhemmuus, suhde lapsuudenperheeseen ja ystäviin sekä yhteisöllinen osallistuminen. Neljäs ulottuvuus puolestaan käsittää nuoren yleisen tunteen hyvinvoinnista, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä tyytyväisyyden elämään. (Reinikainen 2009, 102.)

Ennen sijaishuollon päättymistä itsenäistyvää nuorta tuetaan monin konkreettisin tavoin ja häntä valmistetaan omilleen muuttamiseen. Kuten aiemmin mainittua, nuorta ei voida koskaan jättää sijaishuollon jälkeen selviytymään yksin, vaan sosiaalityöntekijän ja sijaishuollosta vastaavien työntekijöiden on oltava varmoja, että nuorella on riittävät valmiudet ja tuki itsenäiseen elämään (Räty 2023, 871). Samalla nuorta pyritään valmentamaan siten, että hän selviää hyvin neljällä inhimillisen toiminnan ulottuvuuksilla arvioiden: esimerkiksi ensimmäisen ulottuvuuden kannalta on tärkeää, että sijaishuoltopaikassa nuorta autetaan ymmärtämään rahan arvo, kannustetaan hakemaan kesätöihin ja keskustellaan talouden tasapainottamisesta. Sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä puolestaan auttaa jälkihuolto, mutta nuorelle voidaan myös tehdä selväksi, että hän on tervetullut vierailemaan sijaishuoltopaikassa ja saa pyytää apua, kun sitä tarvitsee. Reinikainen (2009) kertoo esimerkkejä nuorisokodista itsenäistyneistä aikuisista, joista osa kävi tapaamassa tuttuja työntekijöitä ja asuintovereita, ja osa haki tukea ja neuvoja, toisinaan välittömämpää apua. Useimpien kohdalla käynnit harvenivat nopeasti, mutta tietoisuus siitä, että sijaishuoltopaikka oli olemassa ja että he olivat sinne tervetulleita vieraita, oli heille tärkeä. (Reinikainen 2009, 97.)

4.5 Jälkihuollon merkitys itsenäistyvälle nuorelle

Lastensuojelun keskusliiton “Lastensuojelu asiakkaiden silmin” -selvityksessä (Hokkala 2023) kokemusasiantuntijanuoret kokevat jälkihuollon paikkaavan sijaishuollon mahdollisia puutteita: jälkihuollossa opetellaan elämän perustaitoja, jotka joko nuoren voinnin tai sijaishuollossa esiintyvien haasteiden vuoksi ovat jääneet oppimatta. Näitä asioita voivat olla kodinhoitokäytännön asiat liittyen siivoukseen tai ruoanlaittoon. Jälkihuollossa tuetaan myös nuoren sosiaalisia taitoja ja kannustetaan nuorta, jotta hän uskaltaa tehdä asioita itsenäisesti sekä saa uusia kokemuksia. Voi myös olla, että sijaishuollosta itsenäistymisen jälkeen omaa sosiaalista turvaverkkoa ei ole. Nuorella ei ole välttämättä perhettä tai muuta lähiverkostoa sekä turvallisia ja vakaita ihmissuhteita, minkä vuoksi jälkihuolto voi olla ainoa nuoren saama tuki. Nuoren kohdalla on huolehdittava erityisesti siitä, ettei häntä saa jättää yksin sijaishuollon jälkeen. (Näykki 2020, 12–13.)

Jälkihuollon tuki vaihtelee suuresti jälkihuoltonuoren tarpeiden mukaan. Siirtymäprosessi sijaishuollosta itsenäiseen elämään on kullakin nuorella omanlaisensa ja yhteydessä hänen yksilöllisiin olosuhteisiinsa ja voimavaroihinsa. Siten myös siirtymän yhteydessä ja sen jälkeen tarjottavan tuen pitäisi olla yksilöllistä ja perustua kunkin nuoren tarpeisiin ja vahvuuksiin. (Reinikainen 2009, 95.) Joku nuori voi kaivata jälkihuollolta jatkuvaa, viikoittaista tapaamista ja yhdessä tekemistä, kun toinen nuori voi olla tyytyväinen näkemään jälkihuoltotyöntekijää kahvilla kerran tai kaksi kuukaudessa.

Yksi jälkihuollon tavoitteista on ehkäistä nuoren syrjäytymistä. Aiempi lastensuojelun sijaishuollon asiakkuus on itsessään jo yksi syrjäytymisen riskitekijä ja usein jälkihuoltonuorilla on muitakin riskitekijöitä. (Jahnukainen & Westman 2023.) Riskitekijöitä voivat olla muun muassa aiemmin mainittu pieni tukiverkko sekä nuoren pakollinen itsenäistyminen, kenties aikaisemmin kuin hän olisi halunnut. Syrjäytymisriskiä lisää myös kouluttamattomuus (Jahnukainen & Westman 2023). Siksi jälkihuollossa tuetaan vahvasti muun muassa nuoren koulussa käyntiä ja tutkintojen suorittamista loppuun. Jälkihuolto luo myös mahdollisuuksia muodostaa sosiaalisia suhteita esimerkiksi harrastuksia ja muuta sosiaalista elämää mahdollistamalla ja tuemalla (Hokkala 2023, 63).

Näykki (2020, 31) käsittelee teoksessaan jälkihuollon tuen muotoja. Näykki (2020) teemoittelee tuen muodot taloudelliseen ja asumisen tukeen, koulutuksen ja työelämän tukemiseen, sosiaali- ja terveystalouteen liittyvään tukeen sekä lähiverkoston tukeen. Esimerkiksi taloudellinen tuki on tukea, jota tarjotaan nuorelle jokapäiväiseen toimeentuloon. Tämän lisäksi taloudellinen tuki sisältää talouteen liittyvää nuoren tarpeiden mukaista, yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa kaikissa talouteen liittyvissä asioissa. Usein heikko taloudellinen tilanne rajoittaa nuoren vapaa-ajan harrastuksia ja muita osallistumisen mahdollisuuksia. Tämä puolestaan vaikuttaa nuoren sosiaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin sekä tulevaisuuden suunnitelmiin heikentävästi. Nuorella ei ole välttämättä kykyä eikä taitoa hoitaa taloudellista tilannettaan. Nuorella voi olla esimerkiksi vaikeuksia hoitaa vuokramaksuja tai muita talouteen liittyviä maksuja. (Näykki 2020, 16, 32.)

Sosiaali- ja terveystalouteen tukemisen teemassa jälkihuollon tuki on käytännössä erilaista läsnäoloa, kuuntelua ja neuvontaa, esimerkiksi nuoren lääkekuluihin tai poliklinikkamaksuihin liittyvissä asioissa. (Näykki 2020, 41.) Näykki (2020, 42) kertoo myös teoksessaan nuorista, joiden terveydentilanne oli huolestuttava ja nuorten oma suhtautumisensa itsensä hoitamiseen oli heikkoa. Nuoret eivät ohjauksesta huolimatta suhtautuneet esimerkiksi lääkehoitoon kovin vakavasti, johon jälkihuollossa pyrittiin vaikuttamaan. Koulutukseen ja työelämään liittyvä jälkihuollon tuki voi puolestaan olla muun muassa työpaikan tai opiskelupaikan hakuun liittyvää kannustusta ja neuvontaa. Lähiverkoston tuessa on tärkeää, että jälkihuoltotyöntekijä on helposti tavoitettavissa ja on valmis kohtaamaan nuoren tämän niin toivoessa. Lähiverkoston tukeen liittyy myös aiemmin mainittu nuoren tietoisuus siitä, että hän on tervetullut vierailemaan entisessä sijaishuoltopaikassaan ja saa pyytää apua matalalla kynnyksellä.

4.6 Itsenäistymiseen valmistautuminen Kaarikodossa

Kaarikodossa lapsia pyritään valmistamaan itsenäiseen elämään monilla konkreettisilla tavoilla. Tavoitteena on pitkäaikainen valmistautuminen, jossa edetään askel askeleelta itsenäistymiseen. Nuorimpia lapsia autetaan paljon, mutta vanhemmat lapset alkavat asteittain hallita omaa arkielämäänsä. Esimerkiksi yläasteikäiset lapset pesevät pyykkinsä itsenäisesti, aluksi

ohjaajan tukemana. Nuorempien tehtävänä on vastata siitä, että omat puhtaat vaatteet eivät pääse loppumaan, vaikka työntekijä pesee heidän pyykkinsä. Lapset siivoavat oman huoneensa kerran viikossa: nuorimmat työntekijän kanssa, vanhemmat itsenäisesti. Yläasteikäisiä lapsia kannustetaan varaamaan aika esimerkiksi lääkäriin tai parturiin itse, kun sille on tarvetta. Vanhemmat lapset liikkuvat myös pääasiassa itsenäisesti linja-autolla tai polkupyörällä, eikä heidän kulkemisensa paikasta toiseen ole aikuisten kyydityksen varassa.

Sijaishuollossa lapsella on oltava käytettävissään omia käyttövaroja joka kuukausi. Alle 15-vuotiaalle on annettava määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan, ja yli 15-vuotiaalle vähintään määrä, joka vastaa kolmasosaa kulloinkin voimassa olevasta elatustuen määrästä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.) Kaarikodossa lapset saavat käyttövaransa viikkorahana tai kuukausirahana, joko käteisenä tai lapsen omalle tilille. Tähän vaikuttavat lapsen valmiudet, ikä sekä kehitystaso. Lisäksi lasten on mahdollista ansaita ylimääräistä rahaa ahkeruustöillä, jotka voivat koostua lumitöistä, ruohonleikkuusta tai muusta auttamisesta. Nämä rahat ovat lapsen omaavalintaiseen käyttöön, eikä lapsen huoltajalla tai työntekijällä ole oikeutta määrätä rahojen käytöstä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c). Käyttövarojen avulla lapset opettelevat taloudenhallintaa ja rahankäyttöä sekä oppivat ymmärtämään rahan arvoa.

Ennen sijoituksen päättymistä lapsen on mahdollista harjoitella itsenäistä elämää itsenäistymisasunnossa tai -huoneessa. Itsenäistymisasunto on kaksio omalla sisäänkäynnillä, josta löytyy oma keittiö ja kylpyhuone. Kaarikodon yhteydessä on erillinen itsenäistymishuone, jossa nuori voi harjoitella esimerkiksi ruoanlaittoa sekä siisteyden ylläpitämistä omassa keittiössä sekä vessatilassa. Lisäksi nuori saa rahaa omia aamu- ja iltapalaostoksiaan varten, jotka eroavat edellä mainituista käyttövaroista. Näillä pyritään harjoittelemaan arjen suunnitelmallisuutta ja omaaloitteisuutta kaupassa käymisen sekä arjen muiden askareiden ohella.

Ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta ja muuttaa Kaarikodosta omilleen, hän käy itsenäisen elämän tärkeimpiä asioita läpi yhdessä omaohjaajan sekä jälkihuoltotyöntekijän kanssa. Itsenäistyvän kanssa laaditaan jälkihuoltosuunnitelma, jos hän haluaa jälkihuoltoa. Sopimusta ovat mukana

laatimassa lapsen omaohjaaja, jälkihuoltotyöntekijä, sosiaalityöntekijä ja/tai jälkihuollon sosiaalityöntekijä sekä lapsen vanhemmat tai muu läheinen. Itsenäisen elämän aloittamista pyritään helpottamaan mahdollisimman paljon: lasta autetaan asunnon etsimisessä ja muuttamisessa, Kelan tukien hakemisessa, muuttoilmoituksen tekemisessä sekä muissa uusissa asioissa. Tarvittaessa itsenäistyvä saa jäädä asumaan vuokralle Kaarikodon itsenäistymisasuntoon tai Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry:n omistamiin vuokra-asuntoihin.

Nuoren itsenäistymistä voidaan tukea myös itsenäistymisvaroilla, joita nuorelle on kertynyt sijaishuollon aikana. Itsenäistymisvarat on lähtökohtaisesti annettava nuorelle jälkihuollon päättyessä 23-vuotiaana (Lastensuojelulaki 417/2007, 77§). Itsenäistymisvaroja voidaan kuitenkin käyttää sovitusti sosiaalityöntekijän kanssa myös ennen kuin sijoitettu on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se tukee lapsen itsenäistymistä. Rahoja voidaan käyttää esimerkiksi autokouluun tai oman asunnon huonekaluihin. Vaikka itsenäistymisvarat ovat nuoren omaa rahaa, nuori itse ei voi päättää, mihin varoja käytetään. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on säännöstellä, että varat riittävät siihen asti, kun nuori täyttää 23 vuotta.

5 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT

Luvussa kuvaillaan opinnäytetyön kehittämistyön lähtökohtia sekä etenemistä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- millaista tukea sijaishuollosta itsenäistyvä nuori tarvitsee itsenäistymisensä tueksi, sekä
- millaista tukea sijoitetut nuoret toivovat sijaishuollosta itsenäistymiseen?

Opinnäytetyön kehittämistyötä varten kerätty aineisto on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää tutkimuskysymysten mukaan, millaisia tuen tarpeita sijaishuollosta itsenäistyvillä ja jälkihuollon asiakkaana olevilla nuorilla on. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös rakentaa itsenäistymisopas sijaishuollosta itsenäistyville nuorille. Kerätty aineisto ja tieto on hyödyllistä, sillä sen avulla voidaan selvittää, mitä aiheita itsenäistymisoppaan tulisi käsitellä sekä millaisesta oppaan sisällöstä olisi nuorille apua ja hyötyä. Opinnäytetyön avulla oli mahdollista myös selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on jälkihuollosta ja itsenäistymisen tukemisesta sekä mihin asioihin niissä tulisi kiinnittää tulevaisuudessa huomiota.

Tässä opinnäytetyössä kerättiin aineistoa laadullisella eli kvalitatiivisella lähestymistavalla, joka muistuttaa laadullista tutkimusta. Opinnäytetyön aineistonkeruuta ja kehittämistyötä ei voi pitää virallisena tutkimuksena, mutta opinnäytetyössä on käytetty samanlaisia aineistonkeruuta ja analyysimenetelmiä kuin laadullisessa tutkimuksessa. Luvussa kuvaillaan laadullista tutkimusta yleisesti myös siksi, jotta se helpottaisi lukijaa hahmottamaan opinnäytetyön kehittämistyön etenemisen vaiheet.

5.1 Opinnäytetyön lähestymistapa: laadullinen kysely

Opinnäytetyössä kerättiin aineistoa kvalitatiivisella eli laadullisella lähestymistavalla, johon otettiin mallia laadullisesta tutkimuksesta. Laadullisella tutkimuksella mitataan erityisesti mielipiteitä, näkemyksiä ja ominaisuuksia. Se auttaa ymmärtämään syvällisesti ihmisten käyttäytymistä, motiiveja ja tunteita. (SurveyMonkey 2024.) Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimuskohteena on aina ajatteleva ja toimiva ihminen. Pyrkimyksenä on tutkittavan ilmiön tarkka kuvaaminen ja syvempi ymmärtäminen. (Aira 2005, 1074.) Laadullinen tutkimus eroaa määrällisestä tutkimuksesta siten, että laadullisessa tutkimuksessa keskitytään vähemmän tilastoihin ja jäseneltyyn dataan (SurveyMonkey 2024). Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida kuvata pelkillä numerotiedoilla kuten määrällisessä tutkimuksessa (Aira 2005, 1076). Määrällisessä tutkimuksessa vastaajien määrä on yleensä suurempi kuin laadullisessa tutkimuksessa, ja tuloksia voidaan esittää monenlaisilla kuvaajilla ja kaavioilla. Vastaavasti laadullisessa tutkimuksessa on yleensä pienempi määrä vastaajia, mutta heidän vastauksiinsa pyritään keskittymään syvällisemmin.

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Näitä erilaisia menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä. (Sarajärvi & Tuomi 2018.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistonkeruumenetelmänä kyselyä. Kysely on tiedonkeruumenetelmänä varsin tehokas. Kyselytutkimusten etu on se, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, jossa suurelta määrältä ihmisiä voidaan kysyä monia asioita. Kehittämistyössä kysely sopii usein hyvin esimerkiksi lähtötilanteen selvittämiseen tai loppuvaiheessa kehittämistyössä saavutettujen tulosten arviointiin. (Moilanen ym. 2014, 40, 121.) Kyselytutkimuksilla on myös heikkouksia. Tutkijan on vaikea arvioida, ovatko vastaajat vastanneet kyselyyn vakavissaan tai ovatko he perehtyneet kyselyn aiheeseen. Itse kysely täytyy myös rakentaa siten, että vastaajat varmasti ymmärtävät, mitä kysymyksillä tarkoitetaan. Kysymysten ja itse kyselyn pituus on pidettävä lyhyenä, jotta vastaaja ei lopeta kyselyä kesken. Kyselytutkimukseen osallistuminen saattaa myös helposti unohtua vastaajalta. Moilanen ym. (2014, 129) kirjoittavat lisäksi, että sähköisten kyselyiden halpuus, nopeus ja helppous ovat johtaneet erilaisten kyselyiden räjähdysmäiseen kasvuun. Kyselytulvan vuoksi moni ei enää jaksa vastata kyselyihin, jotka ei itse koe tärkeäksi.

Laadullisella aineistonkeruutavalla saatiin opinnäytetyön tuotosta varten syvällisempää tietoa kuin määrällisellä lähestymistavalla. Kehittämistyötä varten kerättiin sijaishuollon ja jälkihuollon nuorten kokemuksia itsenäistymisestä. Nämä kokemukset auttoivat käsittelemään aihetta useasta eri näkökulmasta, kuten tärkeimmästä, eli nuorten omasta näkökulmasta. Nuorten antamat vastaukset auttoivat myös rajaamaan aihetta tuotosta rakentaessa sekä auttoivat opinnäytetyön tekijää keskittymään tärkeimpiin asioihin. Määrällisellä lähestymistavalla olisi mahdollisesti saatu enemmän vastauksia, mutta laadullisen lähestymistavan tuottamat tulokset ovat opinnäytetyön tekijän näkökulmasta arvokkaampia.

Ennen varsinaisten kehittämistyössä käytettävien menetelmien valintaa ja tarkempaa suunnittelua on syytä pohtia, minkälaisen lähestymistavan mukaisesti kehittämistyötä aletaan suunnitella (Moilanen ym. 2014, 51). Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään kehittämistyön suunnittelussa konstruktivistista lähestymistapaa, joka muistuttaa konstruktivistista tutkimusta. Konstruktivistisessa tutkimuksessa tavoitteena on käytännön ongelman ratkaisu luomalla uusi konstruktio eli jokin konkreettinen tuotos. Konstruktivistinen tutkimus on hyvä lähestymistapa, jos kehittämistehtävänä on luoda esimerkiksi suunnitelma, mittari tai malli. Moilasen ym. (2014) mukaan konstruktivistisen tutkimuksen synnyttämiä lopputuloksia voivat olla uusi kirja tai henkilöstön koulutusmateriaali. Konstruktivistisen tutkimusotteen tulee keskittyä tosielämän ongelmiin, jotka koetaan käytännössä tarpeellisiksi ratkaista. Tutkimuksen tuloksena tulee syntyä jokin konstruktio, joka on tarkoitettu ongelman ratkaisuun sekä tuotoksen testaaminen käytännön soveltuvuuteen. (Lukka 2001.) Tosielämän ongelma on tämän opinnäytetyön tapauksessa se, että Kaarikodossa ei ole käytössä itsenäistymisopasta sijaishuollosta itsenäiseen elämään siirtyvän nuoren tueksi. Konstruktivistisessa lähestymistavassa muutos kohdistuu siis johonkin konkreettiseen kohteeseen tai sen tuottamiseen, tässä tapauksessa itsenäistymisoppaan rakentamiseen. (Moilanen ym. 2014, 37, 65.)

5.2 Aineiston kerääminen ja käytännön toteutus

Opinnäytetyössä laadulliseen lähestymistapaan päädyttiin kohderyhmän ja opinnäytetyön tilaajan toiveesta. Tavoitteena oli selvittää erityisesti Kaarikodon omien jälkihuoltonuorten tuen tarpeita ja kokemuksia. Kaarikodon jälkihuoltonuorilta kysyttiin, haluavatko he enemmän osallistua tutkimukseen kyselylomakkeella vai kasvokkain tai etäyhteydellä järjestettävään haastatteluun, jossa asioita käsiteltäisiin syvällisemmin ja jossa nuoret saisivat kertoa asioista vapaammin omin sanoin. Kaikki kiinnostuneet nuoret toivoivat menetelmäksi kyselylomaketta. Koska Kaarikodon omista jälkihuoltonuorista ei olisi saanut riittävää otantaa opinnäytetyön kehittämistyötä varten, tarvittavan otannan keräämiseen päätettiin hyödyntää toista kyselylomakkeen versiota, joka oli suunnattu yleisesti kaikille jälkihuoltonuorille Suomessa. Kyselylomakkeisiin suunniteltiin myös hieman laajempia ja avoimempia kysymyksiä pelkkien rasti ruutuun -kysymyksien tai liukukytkimellä vastattavien kysymyksien lisäksi, jotta aineistosta saataisiin laadullisempi. Näistä syistä kyselylomakkeiden hyödyntäminen oli tämän opinnäytetyön kannalta paras valinta.

Ensimmäinen kyselylomakeversio (liite 1) lähetettiin Kaarikodon omille jälkihuoltonuorille, joilta kysyttiin kokemuksia jälkihuollosta, sijaishuollosta omilleen muuttamisesta sekä omillaan asumisen ensimmäisistä vuosista. Samalla pyydettiin ajatuksia ja palautetta Kaarikodon omasta jälkihuollosta ja sen toimivuudesta. Nuoria pyydettiin kertomaan, olisivatko he kaivanneet enemmän apua ja tukea joissain asioissa tai olisivatko he halunneet valmistautua itsenäistymiseen eri tavalla Kaarikodossa asuessaan. Kaarikodon jälkihuoltotyöntekijä auttoi kyselylomakkeen välittämisessä sekä muussa viestinnässä jälkihuoltonuorten kanssa.

Toinen kyselylomakeversio oli suunnattu yleisesti kaikille suomalaisille jälkihuoltonuorille. Kyselylomake lähetettiin sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa tarjoaville palveluntarjoajille eri puolille Suomea, sillä haluttiin selvittää, millaisia toiveita nuorilla ylipäätään on itsenäistymisen tuelle. Toisella kyselyllä pyrittiin myös varmistamaan tutkimukselle tarvittava otanta. Kysely oli muuten samanlainen kuin ensimmäinen versio, mutta siitä oli poistettu Kaarikodon toimintaan liittyvät kysymykset. Kyselylomaketta levitettiin sähköpostitse sijais- ja jälkihuoltoa tuottaville palveluntarjoajille ja heidän yhteyshenkilöilleen. Heitä pyydettiin välittämään kyselylomake eteenpäin jälkihuoltonuorille, jotta vastaajat säilyisivät anonymeinä.

Kyselylomakkeet toteutettiin hyödyntämällä Webropol-palvelua, joka on selaimessa toimiva työalusta kyselyiden luomiseen. Vaikka aineistonkeruusta ja kyselystä vastasi opinnäytetyön tekijä, Kaarikodon ammattilaiset sekä opinnäytetyön ohjaava lehtori auttoivat paljon erityisesti kyselylomakkeen sisällön suunnittelussa ja toimivuuden testaamisessa. Aineiston keruussa pyrittiin siihen, että opinnäytetyön tekijälle ei jää vastaajista mitään henkilötietoja. Kyselyyn vastattiin anonyymisti, eikä vastaajalta kysytty mitään häneen yhdistettäviä tietoja, kuten ikää tai asuinpaikkakuntaa. Webropol-kyselyihin vastaaminen onnistuu ilman kirjautumista, joten vastaaja säilyy anonyyminä. Kyselyä levitettiin sähköpostitse yhteyshenkilöille myös siksi, että opinnäytetyön tekijälle ei kertyisi vastaajien nimiä, sähköpostiosoitteita tai muita yhteys- tai henkilötietoja.

Opinnäytetyössä tarvittavia lomakkeita olivat myös aineistohallintasuunnitelma sekä kyselyn vastaajalle annettavat tutkittavan informointilomake ja saatekirje. Aineistohallintasuunnitelmassa kuvataan, miten opinnäytetyöstä vastaava opiskelija ja opinnäytetyön tilaaja käsittelevät kyselyn tuottamaa aineistoa opinnäytetyöprosessin aikana sekä sen päätyttyä. Suunnitelmassa kerrotaan myös, että tilaaja saa hyödyntää kyselyn tuottamia tuloksia oman toimintansa kehittämisessä. Tutkittavan informointilomakkeeseen sekä saatekirjeeseen on tiivistetty tärkeimmät tiedot kehittämistyön tavoitteista ja aikatauluista sekä kyselyyn vastaavan oikeuksista. Näissä lomakkeissa kerrotaan myös, että kysely on täysin anonyymi eikä vastaajan antamia vastauksia voi yhdistää häneen jälkeenpäin.

6 TULOKSET JA ANALYYSI

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tuloksia eli Webropol-kyselyn (liite 1) vastausten tuottamaa aineistoa. Luvussa pyritään ensiksi esittämään kyselyn avulla kerätyt tärkeimmät tulokset. Tuloksia esitellessä keskitytään erityisesti niihin kyselyn aiheisiin ja vastausvaihtoehtoihin, jotka saivat jälkihuoltonuorilta eniten vastauksia. Vastauksissa esitetään myös lainauksia jälkihuoltonuorten vastauksista, joita he itse kirjoittivat avoimiin kysymyksiin tai perustellakseen omia vastausvalintojaan.

Luvun kappaleissa kuvaillaan aineiston analyysia sekä sitä, miten aineistoa tulkittiin ja käsiteltiin opinnäytetyön kehittämistyön aikana. Aineiston analysoimisessa hyödynnettiin laadullista sisällönanalyysia. Aineistoa myös koodattiin eli jäsennettiin helpommin tulkittavaan muotoon ennen analyysin aloittamista. Kappaleessa esitetään myös, millaisia huomionarvoisia asioita tuloksissa esiintyi analyysin aikana, joko tuotoksen kannalta tai yleisesti jälkihuoltoon liittyen.

Luvussa esiintyvät suorat lainaukset ovat poimintoja kyselyyn vastanneiden jälkihuoltonuorten itse kirjoittamista vastauksista.

6.1 Tulokset

Opinnäytetyön kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 23 jälkihuollon asiakkaana olevalta nuorelta. Vastaajista kuusi oli Kaarikodon omia jälkihuoltonuoria ja 17 muualla Suomessa asuvia. Kappaleessa käsitellään tuloksia, jotka on yhdistetty Kaarikodon ja muualla Suomessa asuvien jälkihuoltonuorten vastauksista.

Jälkihuoltonuorilta kysyttiin, mitkä olivat tärkeimpiä itsenäistymiseen liittyviä asioita, joita he kävivät yhdessä läpi sijaishuoltopaikan tai jälkihuollon työntekijöiden kanssa ennen omilleen muuttamista. Vastaajista suurin osa (18) koki virastoasioiden hoitamisen ja niihin tutustumisen

tärkeäksi osaksi itsenäistymiseen valmistautumista. Virastoasioihin sisällytettiin kyselyssä esimerkiksi muuttoilmoituksen tekeminen, mutta myös Kelan eri hakemukset kuten opintotuen hakeminen. Muiksi tärkeiksi asioiksi koettiin omaan kotiin muuttamisessa auttaminen (16), raha-asioiden, kuten laskujen maksamisen ja budjetoinnin harjoittelu (15) sekä keskustelu ja kohtaaminen, kuten jälkihuoltotyöntekijän tapaaminen (12). Huomattavaa on, että vastaajista kolme eivät olleet käyneet itsenäistymiseen liittyviä asioita läpi ollenkaan ennen omilleen muuttamista.

Nuoria pyydettiin vastaamaan, saivatko he tarvitsemansa määrän tukea omilleen muuttaessaan. Vastaajista 16 koki saavansa tarvittavan määrän tukea. Seitsemän nuorta olisi kaivannut enemmän tukea itsenäistyessään. Nuorilta kysyttiin myös, missä asioissa he olisivat toivoneet enemmän tukea. Vastaajista 9, eli 40 %, olisi kaivannut enemmän psyykkistä tukea, kuten kohtamista ja kannustamista. Psyykkistä tukea olisi kaivannut siis myös osa heistä, jotka kokivat saavansa tarvitsemansa määrän tukea. Tukea olisi kaivattu enemmän myös raha-asioihin, kuten arjen budjetointiin (7) sekä virastoasioiden ja erinäisten hakemusten hoitamiseen (7). Vastavasti arkiaskareissa, kuten kodinhoidossa ja ruoanlaitossa, sekä terveyden asioissa, kuten lääkärikäynneissä, tuen tarve ei ollut läheskään yhtä suurta. Näihin olisi kaivannut enemmän tukea nuorista kolme tai vähemmän.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin kuvailemaan, mitkä jälkihuollon tukimuodot ovat heidän mielestään tärkeimpiä erityisesti jälkihuollon alussa. Vastaajia pyydettiin pohtimaan erityisesti omillaan asumisen ensimmäistä vuotta sijaishuollosta itsenäistymisen jälkeen. Jälkihuoltonuorten mielestä selkeästi tärkeimpiä tukimuotoja ovat keskustelu ja kohtaaminen jälkihuoltotyöntekijän kanssa (15), psyykkinen tuki (14), raha-asioiden hallinta (14) sekä virastoasioiden ja hakemusten hoitaminen (14). Vastauksissa nostettiin erityisesti esiin jälkihuollon tukihenkilötyö ja sen tärkeys. Näihin verrattuna huomattavasti vähemmän tärkeäksi koettiin opiskeluun ja työhön sekä hyvinvointiin ja terveyteen liittyvä tuki ja auttaminen.

Nuoret vastasivat myös kysymyksiin, jotka liittyivät sijaishuoltopaikasta itsenäistymiseen ja omilleen muuttamiseen. Nuorista 12, eli puolet, kokivat itsenäistymisen ja omilleen muuttamisen sujuneen hyvin. Viisi nuorta koki itsenäistymisen sujuneen melko hyvin ja neljä koki itsenäistymisen sujuneen huonosti. He, jotka kokivat itsenäistymisen sujuneen melko hyvin tai huonosti, avasivat omia kokemuksiaan ja kertoivat tuen tarpeistaan tarkemmin. Useampi sijaishuollosta itsenäistynyt nuori kertoi, että he olisivat kaivanneet enemmän apua oman sijaishuoltoyksikkönsä työntekijöiltä ennen omilleen muuttamista sekä muuton aikana. Tukea olisi kaivattu muun muassa muuttoon valmistautumiseen sekä rahankäytön suunnittelemiseen.

”Minua olisi pitänyt ennen omilleni muuttoa avartaa asioista mitkä kuuluvat yksin asumiseen. Esim. kaupassa käynti, rahan hallitseminen ja sen riittäminen koko kuulle. Päivärytmin ylläpitäminen, ja päivään sisällön luominen.”

”Perusasioiden hoitaminen muuttoon liittyen, kuten muuttoilmoitus, sähkösojimus, kotivakuutus yms oltaisiin voitu käydä minun kanssani aiemmin läpi.”

Vastaajista useampi olisi kaivannut, että tukea itsenäistymiseen olisi yleisesti tarjottu enemmän. Yksi nuorista koki, että sijaishuoltopaikka oli jättänyt itsenäistymiseen liittyvät asiat hänet itsensä sekä jälkihuoltotyöntekijän harteille. Toinen nuori puolestaan kertoi, että hän joutui suoriutumaan itsenäistymisestä yksin ilman tukea. Kolmas vastaaja kertoi kokemuksestaan, että itsenäistyminen on oikeasti suuri ja vaikea askel elämässä – varsinkin, jos taustalla on esimerkiksi traumoja tai muita painavia asioita.

”Sijaishuoltopaikka olisi voinut hoitaa asioita paremmin eikä kuukautta ennen muuttoa lykätä kaikkia asioita minulle sekä jälkihuollon ohjaajilleni.”

”Olin toivonut jonkinlaista varmistusta siitä, että tukeeko minua oikeasti kukaan muutossa, sillä suoritin itse koko muuton ja hypyn itsenäistymiseen.”

”Paljon on parannettavaa jotta fiilis olisi oikeasti hyvä kun muuttaa omilleen. Siihen tarvii enemmän tukea. Se ei ole mikään helppo steppi.”

Sijaishuoltopaikan lisäksi tukea olisi kaivattu enemmän nuorten asioista vastaavilta sosiaalityöntekijöiltä. Tutkimukseen vastanneista nuorista neljä kertoi haasteista sosiaalityöntekijöiden kanssa. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin, että sosiaalityöntekijät ovat vaikeasti tavoitettavissa,

eivätkä nuoret kohdanneet heitä muualla kuin pakollisissa palavereissa. Ongelmia ovat tuottaneet myös sosiaalityöntekijöiden jatkuva vaihtuvuus, joka on aiheuttanut sekavuutta.

”En ole aina tiennyt kuka sosiaalityöntekijäni on ja olen paljon ollut myös aikoja ilman sosiaalityöntekijää, lisäksi ei ne kysele kuulumisia, eikä niitä kuule tai nää. Palvereissakin pääsääntöisesti käydään vain nopeasti pakolliset (asiat) joten oikeat kuulumiset yms. jää. Sekä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on vaikuttanut myös siihen ettei palavereissa oo voitu palata niihin viime kuulumisiin, vaan käyty vähän niinkun uudestaan kaikkia asioita läpi”

”Muuten on ollut ystävällistä ja laadukasta tukea ja apua, mutta joihinkin sosiaalityöntekijöihin on ollut välillä hankala saada yhteyttä. On myös ollut epäselvyyksiä, kun työntekijät jatkuvasti vaihtuu.”

”Avun pyytäminen tuntui hankalalta sillä sosiaalityöntekijästä ei kuullut kun vain palaverin merkeissä.”

Nuorilta kysyttiin myös ajatuksia siitä, onko jälkihuollossa ja itsenäistymisen tukemisessa keskitytty liikaa johonkin tiettyyn asiaan. Osan mielestä jälkihuollossa on keskitytty liikaa raha-asioihin (4), arkiaskareihin (3), ajanhallintaan (3), virastoasioihin (3) sekä opiskeluun ja työhön liittyviin asioihin (3). Tähän kysymykseen saatiin huomattavasti vähemmän vastauksia kuin aikaisempiin kysymyksiin, joissa kysyttiin, missä nuoret olisivat kaivanneet enemmän tukea. Kaksi nuorta vastasi myös suoraan, että jälkihuollossa ja itsenäistymisen tukemisessa ei ole keskitytty liikaa mihinkään asiaan.

Jälkihuolto nuorilta kysyttiin myös, mistä he saivat tai löysivät vastauksia sekä ratkaisuja ensimmäisten vuosien aikana, kun he asuivat omillaan. Valtaosa vastaajista (18, 78 %) kertoi saaneensa apua ja ratkaisuja jälkihuoltotyöntekijältään. Muita tärkeitä avun lähteitä olivat nuoren perhe (12), kaverit (12) sekä internet (10). Nuoret nostivat vastauksissa esille myös sijaishuoltopaikan henkilökunnan, ammatillisen tukihenkilön sekä tuetun asumisen ohjaajat.

Kyselytutkimuksen viimeisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan avoimella vastauksella, jäikö heitä askarruttamaan jokin asia omilleen muuttaessa tai oliko heille unohdettu

kertoa jotakin tärkeää itsenäiseen elämään liittyvää. Osa jälkihuoltonuorista kertoi, että askarruttavia asioita oli paljon itsenäisen elämän alkaessa. Epäselvyyttä oli esimerkiksi itsenäisen elämän perusasioissa, kuten vakuutuksien ja sähkösopimusten tekemisessä. Itsenäinen elämä myös yllätti sillä, kuinka rankkaa ja haastavaa se voi olla.

”Sijaishuollosta josta muutin yksin asumaan jälkihuollon piiriin, ei neuvottu minua oikeestaan ollenkaan miten yksin asuessa pärjätään. Muutin juuri täytettyäni 18-vuotta, enkä tiennyt mitään käytännön asioita, jotka kuuluvat aikuiselämään. Minua ei neuvottu sijaishuollon toimesta tekemään sähkösopimusta, kotivakuutusta yms.

Muuttaessani minulla ei ollut ollenkaan rahaa, eikä minulla ollut tiedossa, että koska sitä saan. Kaikin puolin asiat menivät todella väärin sijaishuollon puolesta, mutta onneksi jälkihuolto rupesi ajan kanssa rullaamaan ja asiat järjestymään.”

”Se kuinka rankkaa se on jäi kertomatta.”

Yksi vastaaja kirjoitti, että hänelle ei kerrottu jälkihuollon tärkeistä tuen muodoista, kuten tukihenkilötoiminnasta tai taloudellisesta tuesta. Näistä hän sai kuulla vasta paljon myöhemmin, kun koki oman tilanteensa jo todella vaikeaksi. Toinen jälkihuoltonuori puolestaan koki, että sijaishuoltopaikka halusi hänestä vain eroon tämän täyttäessä 18 vuotta.

”Jälkihuollon tarjoamista taloudellisista tuista ei kerrottu ennen kuin tilanne meinasi olla jo todella vaikea ja ahdistava. Sekä siitä mitä tukihenkilö toiminta on tai millaisissa asioissa se voisi olla avuksi. Koen että ensimmäiset 8kk itsenäisyyttä en saanut mitään apua tai tukea. - - Eli tarpeeksi ei painotettu sitä että voi ottaa yhteyttä ja apua on tarjolla helposti.”

”Sijaishuoltopaikka ei ottanut mitään vastuuta viimeisien kuukausien aikana vaan jätti kaiken hoitamatta, tuntui että he halusivat minusta mahdollisimman nopeaa eroon.”

Vaikka usealla nuorella on sijaishuollosta itsenäistymisestä negatiivisia muistoja ja tunteita, moni vastaajista kertoi itsenäistymisen sujuneen positiivisesti. Viimeisessä kysymyksessä seitsemän jälkihuoltonuorta vastasi erikseen, että heille ei unohdettu kertoa mitään tärkeää eivätkä asiat jääneet askarruttamaan. Kysymykseen oli vastannut vain 13 jälkihuoltonuorta, joten voidaan olettaa, että vastaamatta jättäneille eli kymmenelle jälkihuoltonuorelle ei myöskään jätetty kertomatta tärkeitä asioita.

”Kerrottiin kaikki mitä piti ja on ollut apua.”

6.2 Tulosten analysointi

Tutkijan tehtävänä on analyysin avulla löytää ja jäsentää aineistosta tutkimusongelman kannalta keskeiset asiat. Analyysi ei ole ainoastaan aineiston teknistä järjestämistä: analyysi on pikemminkin etsivää ja kokeilevaa luentaa, jota ohjaa uteliaisuus siihen, mitä kaikkea aineisto sisältää ja millaisia tulkintoja siitä voi tehdä. (Günther ym. 2021.) Aineiston sisällöistä pyritään myös tekemään johtopäätöksiä, jotka kertovat jostakin tutkimuksellisesti yleisemmin kiinnostavasta (Vuori 2021a).

Opinnäytetyössä kerätyn aineiston analysoinnissa hyödynnettiin laadullista sisällönanalyysia. Laadullinen sisällönanalyysi on analyysitapa, jossa keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto välittää tietoa (Vuori 2021b). Vuori (2021b) kirjoittaa, että sisällönanalyysia esitellään luontevana osana sekä kirjoitettujen että puheaineistojen, kuten haastatteluiden, analyysia. Laadullista sisällönanalyysia voi myös hyödyntää luontevasti tässä opinnäytetyössä kerätyn kyselyaineiston analysoinnissa, sillä aineisto koostuu tilastollisten vastausten lisäksi vapaasti kirjoitetuista, avoimista vastauksista.

Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti eli induktiivisesti ja teorialähtöisesti eli deduktiivisesti (Elo ym. 2022, 215). Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysi tehdään aineistolähtöisesti analysoiden kyselyiden tuottamia vastauksia jälkihuoltonuorilta. Elo ym. (2022, 215) mukaan sisällönanalyysiin kuuluu kolme päävaihetta, jotka ovat valmistelu-, analysointi- ja raportointivaihe. Tämän opinnäytetyön analyysissa valmisteluvaiheeseen sisältyi kerättyyn aineistoon perehtyminen sekä aineiston järjestäminen helpommin tutkittavaan ja tulkittavaan muotoon. Analyysivaiheessa nuorten vastaukset ryhmiteltiin ja niistä etsittiin yhtäläisyyksiä sekä poikkeavuuksia. Raportointivaiheessa analyysin tuottamat huomiot kirjattiin tähän opinnäytetyöhön sekä esiteltiin opinnäytetyön tilaajalle. Raportointivaiheeseen sisältyi myös pohdintojen ja johtopäätösten tekeminen.

Aineistoa tutkiessa ja analysoidessa huomio kiinnittyi erityisesti siihen, miten eri tasoista tukea nuoret ovat saaneet itsenäistyessään sijaishuollosta. Kuten aiemmin mainittua, moni nuorista koki itsenäistymisen sujuneen hyvin ja saaneensa tarvitsemansa määrän tukea. Kuitenkin kyse-lyihin vastanneista löytyi lukuisia nuoria, jotka olisivat kaivanneet selvästi enemmän tukea ja apua aloittaessaan sekä valmistautuessaan itsenäiseen elämään. On myös huomattava, että osa heistä, jotka kokivat itsenäistymisen sujuneen hyvin ja saaneen riittävän määrän tukea, olisi silti toivonut enemmän psyykkistä tukea.

Jälkihuoltonuoret kokivat selvästi tärkeimmiksi tuen muodoiksi keskustelun ja kohtaamisen sekä psyykkisen tuen. Nämä ovat tilanteita, joissa ammattilainen tai muu aikuinen on oikeasti läsnä, ja tilanteet tapahtuvat yleensä kasvotusten keskustellen. Myös sijaishuollon ammattilais-ten mielestä keskustelu on yksi tärkeimmistä tukimuodoista itsenäistymisen tukemisessa sekä jälkihuollossa (Vaittinen 2021, 20). Vaittisen (2021, 20) mukaan jälkihuolto on ennen kaikkea psykososiaalista tukea sekä toimijuuden ja osallisuuden vahvistamista. Itsenäistyvä nuori tarvitsee tukea luotettavalta aikuiselta, jonka kanssa voi keskustella sekä pienistä että suuremmista arjen asioista. Keskustelemalla ja ammattilaisen läsnäololla voidaan myös tukea nuoren psyykkistä ja fyysistä terveyttä, esimerkiksi pohtiessa yhdessä päihteiden käyttöä tai liikkumalla keskustelun lomassa. Keskustelun avulla nuori oppii refleктоimaan omaa toimintaansa ja löytämään omia voimavarojansa. (Vaittinen 2021, 19–20.) Lisäksi psyykkisen tuen avulla nuori voi saavuttaa tunteen, että hän pärjää itsenäisessä elämässä.

Aineistossa näkyy myös, että nuoret arvostavat saamaansa tukea raha-asioissa. Tämä on ymmärrettävää, sillä itsenäistymiseen kuuluu ensisijaisesti taloudellinen vastuu itsestä. Itsenäistyessään ihminen myös huomaa, että rahankäyttöä täytyy suunnitella ehkä enemmän kuin olisi alun perin uskonut. Se, mihin nuori on aiemmin säästänyt tai käyttänyt rahojaan ennen itsenäistymistä, voi muuttua aivan toissijaiseksi, kun kaikki onkin maksettava omasta pussista. (Huovinen ym. 2021, 130.) Rahankäytön suunnittelu onkin ymmärrettävästi itsenäistyvälle nuorelle haastava asia, jossa jälkihuoltonuoret kaipaavat ammattilaisten tukea.

Muita jälkihuoltonuorten mielestä tärkeitä tukimuotoja olivat virastoasioissa auttaminen sekä ajanhallinnan ja arjen sujuvuuden tukeminen. Kyselytutkimuksessa virastoasioihin sisällytettiin myös muun muassa Kelaan tehtävät hakemukset, kuten opintotuen ja asumistuen hakemukset, sekä esimerkiksi Digi- ja väestötietovirastoon tehtävä muuttoilmoitus. Virastoasioiden hoitaminen on itsenäistyvälle nuorelle uutta, ja omilleen muuttaessa on muistettava ilmoittaa muun muassa aiemmin mainittuihin virastoihin. Siksi on ymmärrettävää, että itsenäistyvä nuori voi kokea epävarmuutta ja tarvitsee jälkihuoltotyöntekijän tukea, jotta tärkeitä asioita ei unohdu. Vastaavasti myös ajanhallinta voi olla nuorelle vaikeaa, kun tämä on aloittanut itsenäisen elämän eikä nuori enää asu sijaishuoltoyksikössä. Nuoren on sovitettava oma aikansa vapaa-ajan ja työn tai opiskelun välillä sekä tehtävä valintoja siitä, mihin käyttää jäljelle jäävän ajan. Tähän vaikuttaa esimerkiksi vastuu omasta unirytmistä. Nuoren tulee myös ymmärtää, että kaikki opiskelun tai työn ulkopuolinen aika ei tarkoita vapaa-aikaa. Itsenäisesti asuvalle nuorelle voi olla yllättävää, miten paljon aikaa esimerkiksi kodin ylläpitämiseen ja arkiaskareisiin kuluu. Työssäkäyvät sekä nuoret, jotka ovat saaneet lapsia varhain, kokevatkin vapaa-aikansa erityisen usein niukaksi (Merikivi ym. 2016, 51). Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi uupumusta tai riittämättömyyden tunnetta nuorella. Siksi nuoren itsenäistyessä onkin tärkeää pohtia ajanhallintaa yhdessä ammattilaisen kanssa sekä tarjottava nuorelle tukea ja vinkkejä myös itsenäistymisen jälkeen.

6.3 Johtopäätökset

Kuten aiemmin mainittua, jälkihuollon asiakkaina olevien nuorten mielestä tärkeimpiä tukimuotoja ja tuen tarpeita jälkihuollossa ovat keskustelu ja kohtaaminen, psyykkinen tuki sekä tuki raha-asioissa, ajanhallinnassa ja virastoasioissa. Nämä olivat myös asioita, joissa nuoret olisivat kaivanneet saamaansa enemmän tukea. Aineistoa analysoidessa heräsi huomio, että useimpia yllä mainittuja tuen tarpeita voidaan vahvistaa jälkihuollon tukihenkilötoiminnalla. Koska kysely on anonymi, ei voida tietää, onko kyselyyn vastanneilla jälkihuoltonuorilla ollut mahdollisuutta tukihenkilötoiminnan tukeen jälkihuollossa. Tukihenkilötoimintaa ei kuitenkaan järjestetty monessa niistä sijais- ja jälkihuoltoa tarjoavissa palveluntarjoajissa, joita lähestyttiin kyselyn aineistoa kerätessä.

Kuten aiemmin mainittua, tukihenkilötoiminta mahdollistaa nuoren elämään turvallisen aikuisen. Tukihenkilö voi antaa nuorelle tämän tarvitsemaa psyykkistä tukea ja kohdata nuoren kii-reettömästi. Vaikka tukihenkilötyölle on määritelty kuukausittainen tuntimäärä, mahdollistaa se aidot kohtaamiset kasvokkain nuoren kanssa. Samalla nuori voi tukeutua turvalliseen aikuisen ja keskustella tämän kanssa tärkeistä asioista. Aiemmin käsitellyssä kyselytutkimuksessa jälkihuolto- nuoret kertoivat kokeneensa, että heidän oli vaikea saada yhteyttä sosiaalityöntekijäänsä, joka on johtanut sekaannuksiin ja epäselvyyksiin. Varsinkin ammatillinen tukihenkilötoiminta auttaa poistamaan näitä epäselvyyksiä, kun luotettava jälkihuollon ammattilainen on perillä jälkihuolto- nuoren tärkeistä asioista ja osaa selventää asiat nuorelle.

Jälkihuollon tukihenkilö osaa tukea jälkihuolto- nuorta lisäksi raha- asioissa, kuten arjen budje- toinnissa. Tukihenkilö on perillä nuoren tärkeistä menoista, joten hän osaa muistuttaa nuorta muun muassa tulevista tapaamisista ja osaa tukea nuoren ajanhallintaa. Jälkihuollon tukihenkilö on muutenkin turvallinen ja helposti saavutettava apu, jota kyselyyn vastanneet nuoret olisivat kaivanneet. Esimerkiksi kyselyyn vastanneet Kaarikodon jälkihuolto- nuoret kertoivat olleensa hyvin tyytyväisiä ammatilliselta tukihenkilöltä saamaansa tukeen ja kokivat sen olleen suuri apu itsenäistymisessä. Arviointiasteikon ollessa 1–5, nuoret antoivat jälkihuollon tukihenkilöltä saamalleen tuelle arvosanaksi 4,5. Vertailun vuoksi sosiaalityöntekijän ja hyvinvointialueen työntekijän tuelle annettiin arvosanat 2,7 ja 2,8.

7 ITSENÄISTYMISOPAS

Itsenäistymisopas (liite 2) rakennettiin jälkihuoltonuorilta saatujen kyselyvastausten ja toiveiden pohjalta. Oppaassa käsitellään asioita ja aiheita, joiden tärkeyttä jälkihuoltonuoret olivat korostaneet omissa vastauksissaan. Itsenäistymisoppaan rakenteen ja sisällön suunnittelussa tehtiin yhteistyötä myös tilaajan eli Kaarikodon pienryhmäkodin jälkihuoltotyöntekijän kanssa, jotta tuotokseen saatiin myös kokeneen alan ammattilaisen näkökulmaa.

Itsenäistymisopasta rakentaessa tavoitteena oli valmistaa tuotos, joka on sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle helposti lähestyttävä. Opas pyrittiin pitämään pituudeltaan kompaktina ja helposti luettavana. Oppaan tekstiin kiinnitettiin huomiota, jotta se on helposti ymmärrettävää ja mielekästä lukea. Siksi oppaassa vältettiin virallisen oloista tekstiä, ja tuotoksessa esiintyvä teksti on vapaamuotoisempaa. Tuotoksessa vältettiin myös liian suurta sivumäärää, jotta opas ei aiheuttaisi pituutensa vuoksi stressiä, vastahakoisuutta tai muita negatiivisia tunteita itsenäistyvässä nuorella.

Itsenäistymisoppaan tulisi toimia nuoren tukena ja muistilistana itsenäisen elämän ensimmäisinä vuosina. Oppaan tarkoitus on myös tukea nuoren omaohjaajan ja jälkihuoltotyöntekijän työtä. Opas auttaa valmistamaan nuorta itsenäiseen elämään ennen sijaishuollon päättymistä: sisältöön tutustumalla työntekijät voivat perehtyä nuoren kanssa itsenäisessä elämässä tarvittaviin taitoihin ja harjoitella niitä ajoissa.

Tavoitteena oli myös luovuttaa tuotos tilaajalle sellaisessa muodossa, että sitä on helppo jatkojalostaa tulevaisuudessa itsenäistyvien nuorten tarpeisiin sopivaksi. Jos esimerkiksi omaohjaaja huomaa, että nuorella on vaikeuksia säilyttää sopiva unirythmi, voi itsenäistymisoppaaseen lisätä sisältöä liittyen päivän rytmittämiseen ja unen tärkeyteen. Vastaavasti sisältöä voi lisätä tai poistaa tulevaisuudessa ilmenevien muutosten tai trendien mukaisesti.

Valmiissa itsenäistymisoppaassa käytettiin pohjana Word-tiedostoa, sillä se on yleinen ja työntekijöille tuttu työväline. Word mahdollistaa myös oppaan helpon muokattavuuden: oppaaseen voi tulevaisuudessa helposti lisätä sisältöä tai poistaa sitä tarvittaessa. Wordin lisäksi opasta rakentaessa hyödynnettiin muita yleisiä alustoja, kuten Exceliä sekä Canvaa.

7.1 Itsenäistymisoppaan sisältö

Itsenäistymisoppaassa käsitellään nuoren arkeen liittyviä asioita: ajanhallintaa, budjetointia, kodinhoitoa sekä uuteen asuntoon muuttamista. Näiden tavoitteena on auttaa itsenäistyvää nuorta suunnittelemaan omaa arkeaan ja ylläpitämään esimerkiksi päivärytmiä sekä taloudellista tasapainoaan. Asioiden käsittelemisessä ja sisäistämisessä on tärkeää, että nuoren omaohjaaja tai jälkihuoltotyöntekijä on mukana luotettavana aikuisena keskustelemassa ja tukemassa nuoren pohdintaa.

Oppaaseen sisältyy myös harjoituksia, joissa käsitellään nuoren tyytyväisyyttä omaan elämäänsä sekä itsenäistyvän nuoren roolikarttaa. Näiden tehtävien tavoitteena on, että nuori pohdii, tutkailee ja tunnustelee omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan elämästä sekä siitä, mitä hän toivoo omalta tulevaisuudeltaan. Näissä harjoituksissa työntekijän ei ole välttämätöntä olla pohtimassa vastauksia nuoren kanssa, vaan nuorelle voi antaa omaa tilaa tehtäviä varten. Toisaalta luotettava aikuinen voi auttaa nuorta reflektoimaan omia vastauksiaan ja antaa virikkeitä syvemmille pohdinnoille.

Edellä mainittujen lisäksi itsenäistymisoppaassa käsitellään omillaan asuvalle nuorelle tärkeitä palveluita. Oppaassa kerrotaan esimerkiksi Kelan, OmaKannan ja Ohjaamon toiminnasta sekä siitä, miten ja mitä kautta palveluissa voi asioida. Lukuihin on sisällytetty tietoa esimerkiksi mahdollisista tuista, joita nuori voi palveluista saada. Lisäksi oppaaseen on sisällytetty muita hyödyllisiä linkkejä, joista nuori voi löytää tietoa liittyen esimerkiksi työnhakuun, uuden asunnon etsintään tai mielenterveyspalveluihin.

8 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Kappaleessa käsitellään koko opinnäytetyöprosessin sekä tuotoksen arviointia. Arviointi koostuu opinnäytetyön tekijän itsearviointista sekä tilaajan kirjoittamasta arvioinnista. Arvioinnissa käsitellään muun muassa aluksi sovittujen tavoitteiden toteutumista, tutkimuksen etenemistä sekä tuotoksen ja opinnäytetyön hyödyllisyyttä tilaajalle.

8.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi opiskelijan näkökulmasta

Opinnäytetyön tekijän näkökulmasta prosessi eteni ja toteutui suhteellisen hyvin. Erityisesti aikataulut onnistui, eikä opinnäytetyöprosessin missään vaiheessa ilmennyt kiirettä. Tilaajan toimintaan tutustuttiin alun perin kehittävässä harjoittelussa alkuvuodesta 2024, josta saatiin hyvä pohja opinnäytetyön aloittamiseen. Keväällä keskityttiin tietoperustan kokoamiseen ja kirjoittamiseen, ja opinnäytetyön kehittämistehtävä sekä aineistonkeruu aloitettiin kesällä. Syksy käytettiin tulosten analysoimiseen sekä itsenäistymisoppaan rakentamiseen. Aikataulussa pyrittiin huomioimaan muun muassa kesän kiireet, tutkimuksen kohderyhmän tavoittamisen vaatima aika sekä muut mahdolliset aikataulun muutokset.

Jälkeenpäin tarkastellen opinnäytetyössä valitut lähestymistavat onnistuivat hyvin. Kuten aiemmin mainittua, opinnäytetyössä hyödynnettiin konstruktiiivista lähestymistapaa. Tämä lähestymistapa auttoi keskittymään opinnäytetyön kehittämistyössä olennaiseen eli itsenäistymisoppaan rakentamiseen. Esimerkiksi kyselyä suunnitellessa jälkihuolto-urilta olisi voitu kysyä enemmän liittyen esimerkiksi sijaishuollon onnistumiseen tai oman sosiaalityöntekijän kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lähestymistapa kuitenkin ohjasi esittämään vain sellaisia kysymyksiä, jotka tarjosivat tärkeää tietoa tuotosta eli itsenäistymisopasta tai tilaajan oman toiminnan kehittämistä varten. Kun kyselylomakkeessa oli vain näihin asioihin liittyviä kysymyksiä, se auttoi pitämään kyselyn pituudeltaan lyhyenä ja tällöin myös helpommin saavutettavana vastaajalle.

Tuotosta rakentaessa oli aluksi vaikeaa suunnitella, millaisesta oppaan sisällöstä olisi itsenäistyville nuorille oikeasti hyötyä. Onneksi sain paljon apua Kaarikodon ammattilaisilta, jotka antoivat hyödyllistä palautetta sekä aihe-ehdotuksia tuotosta varten. Myös kyselytutkimukseen vastanneiden jälkihuoltonuorten kattavat vastaukset auttoivat selvittämään tärkeimmät aiheet, joita oppaan tulisi ehdottomasti käsitellä.

Alkuvuodesta 2024 ajatuksena oli toteuttaa laajempi aineistonkeruu. Ideana oli kyselytutkimuksen lisäksi haastatella Kaarikodon omia jälkihuoltonuoria, jotta tilaaja olisi saanut syvällisempää palautetta omasta toiminnastaan. Samalla opas olisi voitu räätälöidä paremmin juuri Kaarikodosta itsenäistyville nuorille. Kuitenkin aineistonkeruumenetelmänä pelkkä kysely oli oikea ratkaisu, sillä se oli itse jälkihuoltonuorten toivoma toteutustapa. Nuorten vastauksia oli myös helpompi analysoida tasavertaisesti: kyselyn tuottamassa aineistossa pystyi yhdistämään Kaarikodon sekä muiden jälkihuoltonuorten vastaukset, ja vastaajille esitetyt kysymykset olivat kaikille samat.

Samoihin aikoihin palloiteltiin myös benchmarkkauksen eli vertailukehittämisen ajatuksesta. Ideana oli tutustua muiden sijaishuollon yksiköiden toimintaan esimerkiksi vieraillemalla tai haastatteleamalla lähiseudun muiden yksiköiden työntekijöitä. Tällöin kehittämistyötä varten olisi voitu saada hyvin erilaisia tuloksia ja aineistoa. Toisaalta tämän opinnäytetyön kehittämistyö toteutui hyvin, sillä siinä on keskitytty juuri Kaarikodon omiin tarpeisiin. Lopputulokseen eivät ole vaikuttaneet tilaajan ulkopuolisten toimijoiden näkemykset tai toimintatavat.

8.2 Tuotoksen arviointi ja merkitys tilaajalle

Opinnäytetyön tuotos on omasta mielestäni onnistunut. Yhdessä sovitut tavoitteet saavutettiin tuotoksessa. Oppaan toimivuuden arviointi vaatii kuitenkin testausta sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kanssa. Ajan myötä selviää, toimiiko opas oikeasti tarkoitetulla tavalla ja tarvitseeko sitä muokata enemmän tarkoitukseen sopivaksi.

Itsenäistymisopas on tilaajalle uusi työväline, jonka avulla sijoitettuja nuoria voi valmistaa itsenäistymistä varten. Oppaasta nuori löytää tärkeitä tietoja monista eri aiheista, jotka voivat helpottaa itsenäisen asumisen ensimmäisiä vuosia. Itsenäistymisoppaan avulla voidaan tukea nuoren itsenäistymistä myös ennen omilleen muuttoa esimerkiksi tutustumalla ja keskustelemalla itsenäisen elämän aiheista yhdessä sijaishuollon työntekijän kanssa. Opas toimii helpokäyttöisenä työvälineenä monenlaisten eri nuorten kanssa: sitä voi käyttää tukemaan myös sellaisen nuoren itsenäistymistä, joka on sijoitettu lapsena melko vanhana, esimerkiksi 16- tai 17-vuotiaana. Tällöin lapsi ei ole vielä välttämättä ehtinyt tai pystynyt rakentamaan täydellistä luottamusta sijaishuollon työntekijöihin tai ei ole tottunut yksikön toimintatapoihin. Opas voi toimia tässä tilanteessa matalan kynnyksen työvälineenä, johon nuori saa tutustua rauhassa ja itsenäisesti.

Opas ei kuitenkaan ole tilaajalle täydellinen työväline. Tuotos pyrittiin pitämään kompaktina, joten sisällön aiheita on käsitelty lyhyesti ja osittain vain pintapuolisesti. Vaikka oppaaseen on linkattu esimerkiksi verkkosivuja, joista löytyy lisätietoa aiheista, vaatii aiheen sisäistäminen nuorelta vaivaa ja aktiivisuutta etsiä tietoa itsenäisesti. Itsenäistymisoppaan sisältöön on myös kiinnitetty huomiota siten, että kyselytutkimukseen vastanneiden jälkihuolto nuorten ja Kaarikodon työntekijöiden mielestä tärkeimmät aiheet sisällytettiin. Tällöin saattaa myös olla, että joitain muiden nuorten mielestä tärkeitä aiheita on karsittu oppaan sisällöstä pois.

Kriittisesti arvioituna opas on hieman tylsän näköinen. Tuotoksen ulkonäköä suunnitellessa kiinnitettiin huomiota siihen, että oppaan tulisi olla helposti luettava sekä työntekijöille helposti muokattava. Tästä syystä oppaaseen ei lisätty suuria määriä kuvia tai muita elementtejä, jotka voisivat vaikuttaa muokattavuuteen tai hankaloittaa sitä. Oppaassa esiintyy muutamia vaihtelevia elementtejä, kuten nuorelle tärkeiden palveluiden logoja, harjoituksiin liittyviä kaavioita ja esimerkkivastauksia sekä muistilistoja. Kuitenkin opas on suunnattu luettavaksi nuorille, joten ulkoasuun olisi voitu kiinnittää vielä enemmän huomiota.

8.3 Tilaajan arviointi opinnäytetyöstä ja tuotoksesta

Tarve Jälkihuolto-oppaaseen sijaishuollosta itsenäistyville nuorille oli hautunut yksikössämme jo tovin. Sijaishuollosta itsenäistynvä nuori on erityisen haavoittuvassa asemassa ja pyrimme aloittamaan itsenäistymisen tukemisen jo hyvissä ajoin ennen sijaishuollon loppumista. Meiltä on puuttunut konkreettiset työkalut, ja tähän tarpeeseen opiskelija Kolu vastasi opinnäytetyöllään kiitettävällä tavalla. Yhteistyö Kolun kanssa on ollut mutkatonta ja vuoropuhelu avointa. Opinnäytetyön prosessi on ollut aikataulullisesti hyvin etenevää ja Kolu on pitänyt tilaajaa ajan tasalla prosessin etenemisestä. Kolu on ottanut huomioon kaikki tilaajan esittämät toiveet ja vastannut opinnäytetyössään niihin. Samalla hän on tuonut myös omaa asiantuntiuuttaan esille tekemässään tutkimuksessa ja toiminnallisen osuuden tuotoksessa eli itsenäistymisoppaassa. Kolu on ottanut myös erinomaisen hyvin huomioon oppaassa oppaan kohderyhmän ja osannut tuoda sen nuorille helposti lähestyttävään ja ymmärrettävään muotoon. Samalla se on myös yksikkömme näköinen ja kuuloinen. Tilaajana olemme erittäin tyytyväisiä yhteistyöhän sekä tilattuun työhön.

Kaarikodossa 9.11.2024

9 POHDINTA

Itsenäistyminen ei todellakaan ole mikään helppo steppi. Opinnäytetyön nimeen lainattu lausahdus on peräisin yhden kyselyyn vastanneen jälkihuoltonuoren itse kirjoittamasta vastauksesta. Tällaiset avoimet vastaukset auttoivat ymmärtämään, että nämä lausahdukset eivät ole vain tyhjiä sanoja paperilla tai kyselylomakkeessa: ne kertovat oikeiden suomalaisten nuorten tarinoista ja kokemuksista. Tutkiessamme kyselyn vastauksista koostuvaa aineistoa yhdessä opinnäytetyön tilaajan kanssa huomasimme paljon positiivisia ja iloisia asioita, mutta myös vastanneiden nuorten turhautumista ja pettymistä heidän saamaansa kohteluun. Se osoittaa, että lastensuojelu ja jälkihuolto ovat tärkeää työtä ja molemmille on oikeasti tarvetta.

Vaikka jälkihuolto keskittyy paljolti nuoren itsenäisen elämän tukemiseen ja alussa auttamiseen, on sen tavoitteena myös tukea nuoren osallisuutta ja toimijuutta. Käytännössä halutaan varmistaa, että nuoresta kasvaa aikuinen, joka on aktiivisesti osa yhteiskuntaa ja osallistuu ympäröivään toimintaan, eikä jää yksin tai syrjäydy. Jälkihuollon asiakkaita esimerkiksi kannustetaan äänestämään vaaleissa ja lähtökohtaisesti he tekevät asiansa itse, vaikka jälkihuoltotyöntekijä olisi paikalla tukemassa.

Itsenäistymisopas pyrkii edistämään jälkihuoltonuorten osallisuutta siten, että se kannustaa lukijaa pohtimaan asioita itse. Nuori voi tehdä oppaasta löytyviä tehtäviä yhdessä omaohjaajan tai jälkihuoltotyöntekijän kanssa, jos se tuntuu hänestä mieluisammalta. Kuitenkin tehtävät käsittelevät nuoren omaa elämää, joten vain hän voi keksiä niihin oikeat vastaukset. Samalla nuorelle voi syntyä ajatuksia, että ehkä joitain hänen elämäänsä liittyviä asioita tai valintoja voisi tehdä toisin, joka tukee itsenäistä ajattelua ja auttaa nuorta hallitsemaan omaa elämäänsä. Vastaavasti oppaassa kerrotaan nuorelle tärkeistä palveluista ja ohjataan palveluiden verkkosivuille. Oppaasta ei kuitenkaan löydy vastauksia kaikkiin kysymyksiin, vaikkakin tarjoaa reitin vastausten luokse. Opas ohjaa nuorta selvittämään asioita myös itse ja vaatii ajoittain lukijalta aktiivisuutta.

Kuten aiemmin mainittua, itsenäistyminen voi herättää nuorella vahvoja tunteita. Kun itsenäistymisopasta hyödynnetään sijaishuollossa tai jälkihuollossa, ammattilaisen on luonnollisesti hyvä pitää mielessä nuoren lähtökohdat. Nuori kohtaa elämässään kaksi suurta muutosta: sijaishuollon päättymisen sekä omilleen muuttamisen. Nuoren tunteet voivat vaihdella ahdistuksesta tai pelosta iloon tai vihaan. Siksi itsenäistyvälle nuorelle tarvitseekin aitoja kohtaamisia: psykologista tukea, kannustamista ja lohdutusta. Vaikka itsenäistymisopas olisi täydellinen ja nuori löytäisi siitä kaikki elämänsä vastaukset, se ei ole nuorelle tärkeää. Nuorelle tärkeintä on helposti saavutettava ja luotettava aikuinen.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna Heikkinen, Alpo 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, Marjatta 2013. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Aira, Maria 2005. Laadullisen tutkimuksen arviointi. *Duodecim* 2005, 121:1073–77
- Armila, Päivi & Vehkalahti, Kaisa 2021. Uusiin suuntiin: Nuorten muuttoliike peruskoulun ja toisen asteen opintojen välisessä nivelvaiheessa. Teoksessa Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi & Vehkalahti, Kaisa 2021. Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen: laadullinen seuranta tutkimus Nuoret ajassa. Oulun yliopisto. Viitattu 15.4.2024. <https://oulu-repo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/31129/nbnfi-fe2021112456724.pdf?sequence=1>
- DDP Finland 2020. DDP peruskurssin moniste – Taustatietoa. PT-Kustannus.
- EHJÄ ry 2024. Tukihenkilötoiminta. Viitattu 19.9.2024. <https://www.lastensuojeluntutkimuskeskus.fi/mita-tukihenkilotoiminta-on>
- Elo, Satu & Kajula, Outi & Kääriäinen, Maria & Tohmola, Anniina 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022, 34 (4), 215–225.
- Eriksson, Pia & Malja, Marjo & Petrelius, Päivi & Puustinen-Korhonen, Aila (toim.) 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2019. Viitattu 29.4.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf
- Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi & Juhila, Kirsi 2021. Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa Vuori, Jaana 2021 (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 2.9.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>
- Hoikkala, Susanna & Pukkio, Saana 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Hipp, Tiia & Pukkio, Saana (toim.) 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Hokkila, Kirsi 2023. Lastensuojelu asiakkaiden silmin –selvitys. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2023. Viitattu 1.4.2024. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/11/20231101LastensuojeluAsiakkaidenSilminSelvitysValmis.pdf>
- Huovinen, Laura & Pruuki, Heli & Vesivalo, Antti 2021. Oman elämäsi jedi: itsenäistyjän kirja. Lasten ja nuorten keskus ry. Helsinki: Kirjapaja.
- Jahnukainen, Johannes & Westman, Riikka 2023. Jokainen syrjäytynyt jälkihuollon nuori on liikaa. Lastensuojelun keskusliitto. Blogi. Viitattu 1.4.2023. <https://www.lskl.fi/blog/jokainen-syrjaytynyt-jalkihuollon-nuori-on-liikaa/>
- Kaarikodon pienryhmäkoti 2023. Perehdytyskansio. Ei julkaistu.
- Kallio, Satu & Tuovila, Pirjo 2024. DDP-koulutusmateriaalia 2024. DDP Finland.

- Koppelomäki, Karolina & Salmenautio, Jasmiina 2019. ”Se on vähä enemmän niinku kaveri”: Eteläpohjalaisten nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 25.9.2024. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/228014/Opinnaytetyo%20Jasmiina%20Salmenautio%20Karolina%20Koppelomaki.pdf?sequence=2>
- Korhonen, Katja & Lehmuskoski, Antero & Palm, Niina & Suhonen, Marko (toim.) 2024. Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. Kanta & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.8.2024. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/display/JULSOSK>
- Känkänen, Päivi 2013. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, Marjatta 2013. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lassila, Tytti & Suonio, Mari 2018. Lapsen etu ja vanhemman vankeus – lapsen edun toteutumisen ja vanhemmuuden tukemisen haasteet vankilan ja lastensuojelun viranomaisyhteistyössä. Teoksessa Eriksson, Pia & Petrelius, Päivi (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf
- Lastensuojelu.info a. Sanasto. Viitattu 5.4.2024. <https://www.lastensuojelu.info/sanasto/>
- Lastensuojelu.info b. Sijaishuolto. Viitattu 5.4.2024. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelu/sijaishuolto/>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3>
- Lukka, Kari 2001. Konstruktiivinen tutkimusote. Metodix. Menetelmäartikkelit. Viitattu 9.9.2024. <https://metodix.fi/2014/05/19/lukka-konstruktiivinen-tutkimusote/>
- Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko 2016. Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-ajan tutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://issuu.com/tietoanuorista/docs/lasten_ja_nuorten_vapaa-aikatutkimu
- Moilanen, Teemu & Ojasalo, Katri & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro. Helsinki.
- Nuorisoasuntoliitty ry 2024. Omaan kotiin -opas. Viitattu 22.5.2024. <https://nal.fi/asumisen-abc/materiaalit/oppaat/>
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>
- Näykki, Ritva 2020. Jälkihuollosta itsenäiseen elämään. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 23.4.2024. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/120988/N%C3%A4ykkiRitva.pdf?sequence=2>
- Paananen, Emmi & Piironen, Miikka & Uustalo, Katja (toim.) 2022. Etsivän nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Into ry.
- Pietiläinen, Marjut 2021. Suomalaisnuoret muuttavat omilleen eurooppalaisittain varhain – koronan vaikutuksia voimme vasta arvailla. Blogi. Tilastokeskus. Viitattu 15.4.2024. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/suomalaisnuoret-muuttavat-omilleen-eurooppalaisittain-varhain-koronan-vaikutuksia-voimme-vasta-arvailla/>

- Reinikainen, Sarianna 2009. Nuorisokodista maailmalle: Kokemuksia nuorisokodissa eläimestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. <https://helda.helsinki.fi/items/f6036d59-78fa-4382-94da-740a20cc910c>
- Räty, Tapio 2023. Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 5. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Siegel, Daniel 2013. Brainstorm. Nuoruuden aivomyrskyn voima ja merkitys. Suom. Teija Hartikainen. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Sinkkonen, Jari 2012. Nuoruusikä: miten lapsesta tulee nuori aikuinen? Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Usein kysytyjä kysymyksiä lastensuojelusta Suomessa. Viitattu 21.5.2024. <https://stm.fi/lastensuojelu/usein-kysytyja-kysymyksiä-lastensuojelusta-suomessa>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- SOS-Lapsikylä 2024 a. Sijaishuolto elämänpolulla – Itsenäistyminen ja jälkihuoltoaika. Viitattu 9.11.2024. <https://www.sos-lapsikyla.fi/sijaishuolto-elamanpolulla/itsenaistyminen-ja-jalkihuoltoaika/>
- SOS-Lapsikylä 2024 b. Jälkihuolto on meidän oikeutemme. Viitattu 13.11.2024. <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2021/06/10/jalkihuolto-on-meidan-oikeutemme/>
- Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>
- SurveyMonkey 2024. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 21.8.2024. <https://fi.surveymonkey.com/mp/quantitative-vs-qualitative-research/>
- Tampereen kaupunki 2021. Lastensuojelun jälkihuollon ohjaustyön palvelukuvaus (optiona tarjottava) ehdottomine laatuvaatimuksineen. Liite TRE:6587/02.07.01/2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 1.4.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b. Mitä on lastensuojelu? Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 28.3.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c. Lapsen oikeudet sijaishuollossa. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 4.5.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>
- United Nations 2024. Youth. Viitattu 9.4.2024. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>
- Vaittinen, Kaisa 2021. Itsenäistymistä tukeva jälkihuolto. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosionomin koulutus. Opinnäytetyö. Viitattu 24.3.2024. <https://www.theseus.fi/handle/10024/511042>

- Varsinais-Suomen hyvinvointialue 2024. Lastensuojelun jälkihuolto. Viitattu 21.5.2024. <https://www.varha.fi/fi/palvelut/lastensuojelun-jalkihuolto>
- Vuori, Jaana 2021a. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, Jaana 2021 (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 2.9.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/>
- Vuori, Jaana 2021b. Yleiset analyysitavat. Teoksessa Vuori, Jaana 2021 (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 2.9.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/yleiset-analyysitavat/>

LIITTEET

Liite 1: Itsenäistymistä tukeva jälkihuolto -kysely (Kaarikodon jälkihuolto- nuoret).

Liite 2: Itsenäistymisopas. Valkeakosken Pelastakaa Lapset ry.

Itsenäistymisoppaan muotoilua ja ulkoasua on muokattu ja sovitettu yhteensopivaksi Humakin opinnäytetyöpohjan kanssa.

Liite 1

Itsenäistymistä tukeva jälkihuolto -kysely (Kaarikodon jälkihuoltonuoret)

Kiitos kun vastaat kyselyyn! Kyselyn tarkoituksena on selvittää sinun kokemuksiasi sijaishuollosta itsenäistymisestä ja jälkihuollosta. Samalla tutkitaan, millaista tukea nuoret toivovat sijaishuollosta itsenäistymiseen. Kyselyyn vastaamiseen on hyvä varata 5–10 minuuttia, mutta todennäköisesti vastaamiseen kuluu vähemmän aikaa. Vastaamalla kyselyyn ymmärrät omat oikeutesi tutkimuksessa.

Linkki tutkittavan informointilomakkeeseen:

1. Mitkä olivat tärkeimpiä itsenäistymiseen liittyviä asioita, joita kävitte yhdessä läpi ennen omillesi muuttamista? (valitse 1–5)

Omaan kotiin muuttaminen

Arkiaskareet (kodinhoito, siivous, ruoanlaitto)

Aikataulutus, arjen sujuvuus, päivärytmin ylläpitäminen

Raha-asiat, arjen budjetointi, laskujen maksaminen

Virastoasiat ja hakemukset (Kelan hakemukset kuten opintotuki, muuttoilmoitus)

Opiskelu ja työ (työhakemukset, pääsykokeet, koulutapaamiset)

Hyvinvointi ja terveys (lääkärikäynnit)

Keskustelu ja kohtaaminen (jälkihuoltotyöntekijän tapaaminen)

Muu, mikä?

Muu, mikä?

Emme käyneet asioita yhdessä läpi

2. Kun muutit Kaarikodosta omillesi, saitko tarvitsemasi määrän tukea?

Kyllä

Ei, olisin kaivannut enemmän tukea

3. Olisitko kaivannut / toivonut enemmän tukea alla mainituissa asioissa? (suluissa esimerkkejä)

Omaan kotiin muuttaminen

Arkiaskareet (kodinhoito, siivous, ruoanlaitto)

Aikataulutus, arjen sujuvuus, päivärytmin ylläpitäminen

Raha-asiat, arjen budjetointi, laskujen maksaminen

Virastoasiat ja hakemukset (Kelan hakemukset kuten opintotuki, muuttoilmoitus)

Opiskelu ja työ (työhakemukset, pääsykokeet, koulutapaamiset)

Hyvinvointi ja terveys (lääkärikäynnit)

Keskustelu ja kohtaaminen (jälkihuoltotyöntekijän tapaaminen)

Psyykkinen tuki, kannustaminen

Muu, mikä?

Muu, mikä?

4. Mitkä asiat koet tärkeimmiksi jälkihuollon alussa (1 vuosi jälkihuollon alkamisesta)? Mikä tuki auttoi sinua eniten? (valitse 1–5)

Omaan kotiin muuttaminen

Arkiaskareet (kodinhoito, siivous, ruoanlaitto)

Aikataulutus, arjen sujuvuus, päivärytmin ylläpitäminen

Raha-asiat, arjen budjetointi, laskujen maksaminen

Virastoasiat ja hakemukset (Kelan hakemukset kuten opintotuki, muuttoilmoitus)

Opiskelu ja työ (työhakemukset, pääsykokeet, koulutapaamiset)

Hyvinvointi ja terveys (lääkärikäynnit)

Keskustelu ja kohtaaminen (jälkihuoltotyöntekijän tapaaminen)

Psyykkinen tuki, kannustaminen

Muu, mikä?

Muu, mikä?

5. Miten Kaarikodosta itsenäistyminen ja omillesi muuttaminen sujui?

Hyvin

Melko hyvin

Huonosti

6. Mikä itsenäistymisessä ja omilleen muuttamisessa olisi voinut sujua paremmin?

7. Keskityttiinkö jälkihuollossa ja itsenäistymisen tukemisessa liikaa johonkin asiaan?

Omaan kotiin muuttaminen

Arkiaskareet (kodinhoito, siivous, ruoanlaitto)

Aikataulutus, arjen sujuvuus, päivärytmin ylläpitäminen

Raha-asiat, arjen budjetointi, laskujen maksaminen

Virastoasiat ja hakemukset (Kelan hakemukset kuten opintotuki, muuttoilmoitus)

Opiskelu ja työ (työhakemukset, pääsykokeet, koulutapaamiset)

Hyvinvointi ja terveys (lääkärikäynnit)

Keskustelu ja kohtaaminen (jälkihuoltotyöntekijän tapaaminen)

Psyykkinen tuki, kannustaminen

Muu, mikä?

Muu, mikä?

8. Jos sinulla heräsi kysymyksiä tai ongelmia omillaan asumisen ensimmäisinä vuosina, mistä löysit vastauksia ja ratkaisuja?

Jälkihuoltotyöntekijä

Perhe

Kaverit

Naapurit

Muut läheiset ja tuttavat

Netti

Muu, mikä?

Muu, mikä?

Muu, mikä?

En löytänyt vastauksia tai ratkaisuja

9. Unohdettiinko sinulle kertoa jotain tärkeää itsenäistymiseen liittyvää? Jäikö sinua askarruttamaan jokin asia omilleen muuttaessa?

10. Miten arvioisit jälkihuollon tukihenkilöltäsi saamaasi tukea? (onko ollut riittävää, helposti tavoitettavissa, kiinnostunut sinun asioistasi?)

1 = tuki on ollut riittämätöntä

5 = tuki on ollut riittävää

Riittämätöntä	Riittävä	En tiedä
1	5	

11. Miten arvioisit sosiaalityöntekijältäsi saamaasi tukea? (onko ollut riittävä, helposti tavoitettavissa, kiinnostunut sinun asioistasi?)

1 = tuki on ollut riittämätöntä

5 = tuki on ollut riittävä

Riittämätöntä	Riittävä	En tiedä
1	5	

12. Miten arvioisit hyvinvointialueen työntekijältäsi saamaasi tukea?

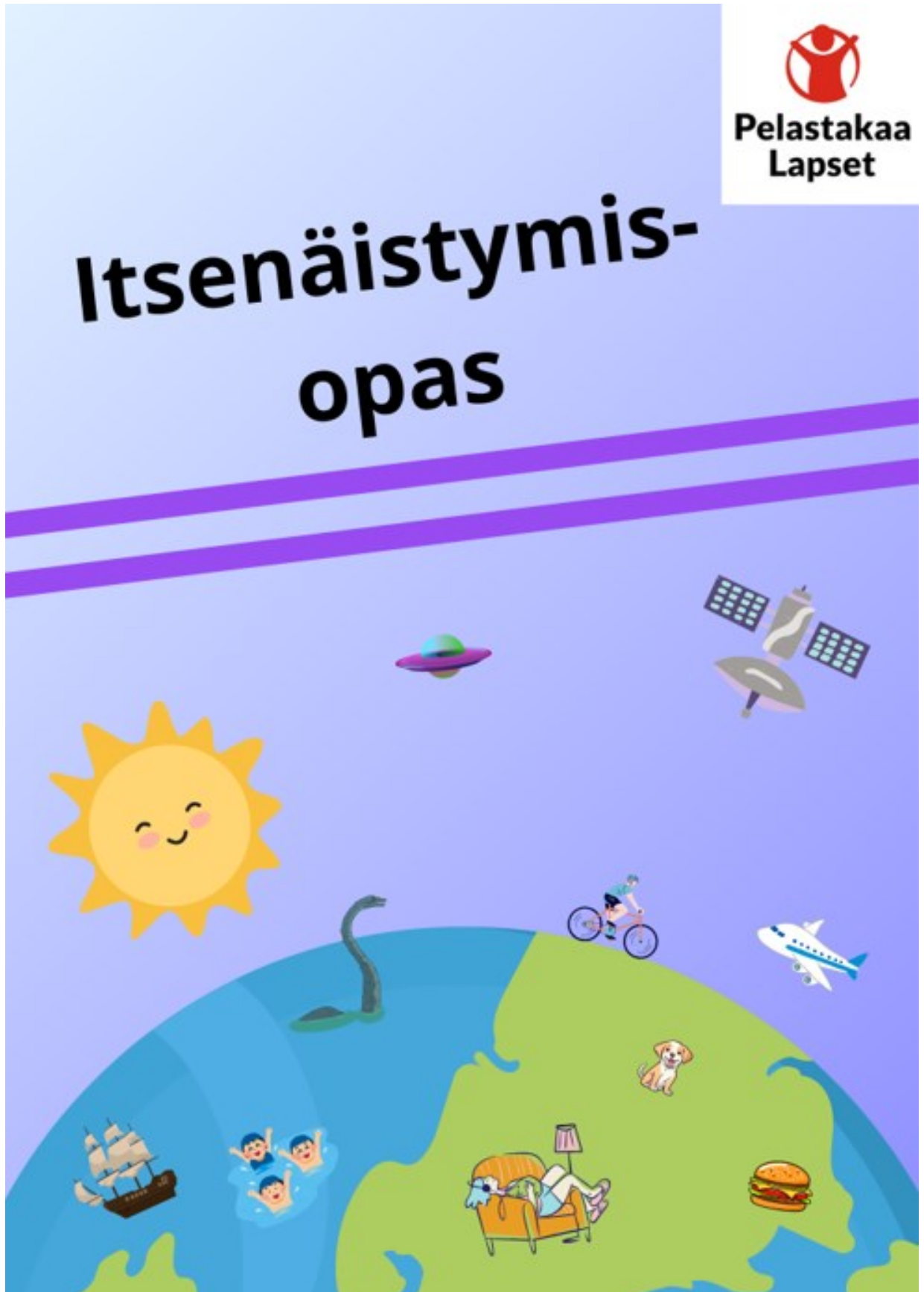
(onko ollut riittävä, helposti tavoitettavissa, kiinnostunut sinun asioistasi?)

1 = tuki on ollut riittämätöntä

5 = tuki on ollut riittävä

Riittämätöntä	Riittävä	En tiedä
1	5	

13. Halutessasi kuvaile, miksi tuki on ollut mielestäsi riittävä tai riittämätöntä.

Hei sinä pian 18-vuotias nuori!

Tervetuloa itsenäiseen elämään! Itsenäistyminen on järkyttävän suuri harppaus, jonka mukana saat vallan omasta elämästäsi. Vallan mukana tulee myös paljon vastuuta, ja itsenäistyminen voikin siksi tuntua pelottavalta.

Itsenäinen elämä ei kuitenkaan ole rakettitiedettä. Tärkeimpiä asioita ovat:

1. se, että osaat laittaa edes joitain ruoka-annoksia itse, joilla selviät seuraavaan päivään hengissä
2. se, että osaat pestä pyykkisi ajoissa, jotta kaapista löytyy myös huomiselle puhtaita paitoja ja alushousuja
3. se, että muistat ajoittain tarkkailla pankkitiliäsi ja elää niiden tulojen rajoissa, joita saat
4. se, että muistat maksaa vuokrat, laskut ym. muut kivat menot
5. ja se, että osaat pitää unirytmistäsi kiinni sekä ehdit joka päivä ajoissa kouluun tai töihin.

Ensimmäisenä sinun on opittava huolehtimaan omasta itsestäsi. Ennen kuin lähdet seikkailemaan matkalle maailman ympäri tai ihastut lemmikkikaneihin ja asunnossasi pomppii viisi lerppukorvaa, sinun on varmistettava, että osaat tasapainottaa omat tarpeesi ja että rahasi riittävät omiin menoihisi ja kustannuksiisi. Kun olet löytänyt tasapainon itsesi ja arkesi kanssa, silloin voit halutessasi lisätä elämääsi enemmän asioita, kuten lemmikin, kumppanin kanssa yhteen muuton tai jonkin muun haaveen toteuttamisen.

Tämä opas sisältää tietoa ja harjoituksia liittyen päivittäiseen elämään, kuten kodinhoitoon, rahankäyttöön ja ajanhallintaan. Oppaasta löytyy myös lukuja, joissa käsitellään sinua itseäsi sekä oman elämäsi eri osa-alueita. Oppaan ei ole tarkoitus olla tylsä tehtävänippu, jossa listatut asiat täytyisi osata ulkoa ennen omilleen muuttopäivää. Voit selaila näitä sivuja rauhassa omalla ajallasi ja palata oppaan pariin myös silloin, kun asut jo omillasi. Tärkeintä on, että pohdit, tutkailet ja tunnustelet omia ajatuksiasi ja tuntemuksiasi elämästäsi sekä siitä, mitä itse haluat tulevaisuudessa tapahtuvan.

Muista, että sinun ei tarvitse selvittää kaikkea yksin! Sinulla on oikeus jälkihuollon tukeen, ja Kaarikotoon voi tulla aina pistäytymään kylään. Monen jälkihuolto nuoren paniikki on saatu aiemminkin ratkeamaan pikavierailun tai puhelinoiton aikana.

You got this! Terveisin Jonne & Kaarikodon väki

Ajanhallintaharjoitus

Ajanhallinta on tärkeää ihmisen hyvinvoinnin vuoksi. Esimerkiksi työasiat täytyy osata jättää työajalle, jotta ihminen voi palautua. Koulua käydessä voi tuntua, että tehtäville ei riitä aikaa, mikä voi aiheuttaa stressiä. Eikä sekään ole hyväksi, että koko päivä kuluu sohvalla somea selatessa.

Seuraavan sivun viikkokalenterin tavoitteena on auttaa sinua suunnittelemaan ajankäyttöäsi ja kehittämään ajanhallintaa. Voit merkitä viikkokalenteriin säännölliset menosi, kuten työn tai opiskelun sekä mahdolliset harrastukset. Näiden lisäksi voit merkitä kalenteriin aikaa, joka on varattu esimerkiksi siivoamiselle tai ystävien tapaamiselle. Muista myös varata aikaa riittävälle unelle sekä vapaa-aikaa itsellesi.

Alla on esimerkiksi kuva erään opiskelijan viikkokalenterista. Mitä mieltä olet suunnitellusta aikataulusta? Onko aikataulussa varattu tarpeeksi aikaa levolle ja palautumiselle koulusta ja harrastuksista? Entä riittääkö kodinhoitoon varattu aika siivoamiseen, pyykkäämiseen ja muihin arkiaskareisiin? Millaisia muutoksia tekisit kalenteriin?

Kalenteriin merkatut menot kannattaa värittää eri väreillä, jotta niitä on helpompi seurata

klo	maanantai	tiistai	keskiviikko	torstai	perjantai	lauantai	sunnuntai
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							

Budjetointiharjoitus

Itsenäinen asuminen on vaikeaa ja se maksaa paljon! Siksi onkin hyvä asettaa itselle rajat omaan rahankäyttöön, jotta tililtä löytyy tarpeeksi rahaa myös tulevaisuuden varalle.

Kun olet itse vastuussa omista rahoistasi, sinun on tehtävä ajoittain vaikealta tuntuvia päätöksiä. Jos ostat uudet housut tai vasta julkaistun videopelin, joudut ehkä säästämään ja syömään itse tehtyä ruokaa Hesestä tilaamisen sijasta.

Pari vinkkiä tulevaisuuden varalle:

- Omilleen muuttaessa rahaa kuluu paljon: on löydettävä huonekalut, keittiötarvikkeet ja miljoona muut asioita. Jos onnistut pitämään tavaroistasi huolta, ne kestävät pitkään ja säästät rahaa!
- Kannattaa suosia **kierrätystä** ja ostaa tavaroita tai vaatteita käytettynä. Esimerkiksi kirpputoreilta voi löytää hyväkuntoisia vaatteita ja muuta käyttötarvaa opiskelijaystävälliseen hintaan.
- Suoratoistopalvelut purevat lompakkoon kuin paarma. Esimerkiksi Netflixin halvin perustilaus maksaa yli 110 euroa vuodessa. Välillä voit myös pohtia, kannattaako pulittaa Spotifyn premium-versiosta, vai voisitko elää muutaman mainoksen kanssa ilmaiseksi?
- Itse kokkaaminen kannattaa: yhden kerrosaterian hinnalla saa helposti tehtyä vaikkapa makaronilaatikon, jota voi syödä monta päivää!
- Ruokakaupoissa on hyödyllistä tarkastella tuotteiden litra- ja kilohintoja. Jos olet juuston ystävä, tulee halvemmaksi ostaa isompi juustopala ja juustohöylä viipalejuustojen sijasta!

Harjoittele oman arkesi budjetointia seuraavan sivun harjoituksella, jossa on käytetty pohjana Takuusäätiön nettisivuilta löytyvää budjettilaskuria.

Arkimenot	€/kk
Ruoka	
Puhelin ja netti	
Suoratoistopalvelut ja pelaaminen	
Kodinkoneet, huonekalut ym. kodin kestohyödykkeet	
Paperit, pesuaineet ym. kodin kertakäyttöiset hyödykkeet	
Vaatteet, kengät ja laukut ym.	
Henkilökohtainen hygienia, hiustenhoito ym.	
Lääkärikäynnit, lääkkeet ja terveydenhoito	
Vapaa-aika ja harrastukset	
Arkimenot yhteensä	
Liikkuminen	€/kk
Julkinen liikenne	
Oma auto	
Liikennevakuutus	
Polkupyörä ja varusteet	
Liikkuminen yhteensä	
Asuminen	€/kk
Vuokra tai vastike	
Sähkö ja vesi	
Kotivakuutus	
Asuminen yhteensä	
Menot yhteensä	

Tulot	€/kk
Palkkatulot / työttömyystuki	
Asumistuki	
Opintotuki	
Opintolaina	
Satunnaiset tulot (esim. keikkatyöt)	
Muut tulot tai tuet	
Tulot yhteensä	

Muuttajan muistilista

- Ennen muuttoa **hyväksytä** uusi asunto ja vuokravakuus **Kelassa**, jos haet asumistukea ja vuokravakuutta. Jos saat jo **asumistukea**, muista ilmoittaa muutoksista Kelaan sekä toimittaa tarvittavat liitteet (vuokrasopimus).
- **Solmi vuokrasopimus** uuteen asuntoosi. Jos muutat uuteen asuntoon vuokra-asunnosta, muista irtisanoa asuntosi ajoissa, jotta et joudu maksamaan kahta vuokraa. Useimmissa vuokra-asunnoissa irtisanomisaika on yksi kalenterikuukausi. Muista myös tarkistaa, sitooko vuokrasopimus sinua asumaan asunnossa vähimmäisaikaa, esimerkiksi vuoden ajan.
- **Tee muuttoilmoitus** Digi- ja väestötietovirastoon sekä Postiin. Ilmoita muutosta myös sekä vanhan että uuden asuntosi isännöitsijälle tai huoltoyhtiölle.
- Siirrä tai päivitä **sähkösojimus** uuteen asuntoosi. Voit myös sopia internet-yhteyden siirrosta tai irtisanomisesta. Jos teet uudet sopimukset, muista myös irtisanoa vanhat.
- Siirrä tai päivitä **kotivakuutus** uuteen asuntoon. Jos myyt asuntoa, pidä kotivakuutus vanhassa asunnossasi myynnin ajan.
- **Siivoa** vanha ja uusi asuntosi sekä **tyhjennä** mahdolliset kellari-, ullakko- tai muut varastotilat.
- Luovuta kaikki vanhan asuntosi **avaimet** vuokranantajalle tai isännöitsijälle.
- Jos haluat **autopaikan** tai **saunavuoron** taloyhtiössä, ota yhteyttä isännöitsijään. Huomaa, että nämä jaetaan usein jonotusjärjestyksessä, eikä molempia ole aina saatavilla. Varsinkin tolpullisen autopaikan jonot saattavat olla pitkiä!
- Jos haluat **remontoida** asuntoa, pyydä siihen lupa vuokranantajalta. Omassa asunnossa muista ilmoittaa remontista kirjallisesti taloyhtiölle, jos remontti vaikuttaa muihin asukkaisiin tai talon rakenteisiin.

Siivouslista

Siivoaminen on kivaa – tai sitten ei. Tämä lista on suunniteltu erityisesti sinulle, jos siivoaminen ei ole mielestäsi mukavaa, tai aloittaminen ja eteneminen on vaikeaa. Listan tavoitteena on toimia muistilistana, jotta kaikki tärkeimmät asiat tulevat varmasti ajoittain puhdistettua. Listan avulla voit myös helpottaa omaa ajanhallintaasi ja suunnitella, minkä askareen hoidat minäkin päivänä.

On myös tärkeää muistaa, että siivoamisesta ei tarvitse ottaa suuria paineita. Jos elämässä on kiireitä, voi imuroinnin tai pölyjen pyyhkimisen siirtää viikolla eteenpäin. Tärkeintä on, että pystyt itse asumaan ja rentoutumaan huoletta omassa järjestyksessä tai hallitussa kaaoksessasi – ja että lattialla on myös tyhjää tilaa, johon voi astua.

Jos kaverisi tulisi huomenna kylään, kehtaisitko päästää häntä sisälle?

Päivittäin

- tuuleta ja sijaa vuode
- tiskaa tiskit
- siivoa roskat pois
- roskisten tyhjennys (jos täynnä)
- siirrä ylimääräiset tavarat paikoilleen

Viikoittain

- imurointi
- pölyjen pyyhintä
- wc:n ja kylpyhuoneen puhdistus
- pyykin pesu

Joka toinen viikko

- vaihda puhtaat lakanat
- vaihda puhtaat pyyhkeet
- tarvittaessa moppaus imuroinnin jälkeen

1-2 kertaa vuodessa

- ikkunoiden pesu
- lattiakaivon puhdistus
- pyyhi pölyt vaikeista paikoista (esim. kaappien päältä) ja puhdistu hämähäkinseitit
- huolla kodinkoneet: uunin puhdistus, pakastimen sulatus
- tuuleta tekstiilit (tyynyt, päiväpeitot, patjat) ulkona pakkasella

Pyörän piirtämisen jälkeen pohdiskele:

Mihin asioihin olet elämässäsi tyytyväinen tai tyytymätön? Esimerkiksi mitkä elämäsi osa-alueet ovat todella hyvällä mallilla, arvosanoissa 8–10? Entä mihin asioihin haluaisit vaikuttaa, jotta voisit nauttia elämästäsi enemmän?

Tee itsellesi 1–3 suunnitelmaa, joiden avulla voisit vaikuttaa omaan elämääsi. Millaisia konkreettisia muutoksia olisit valmis tekemään, jotta elämäsi osa-alueet parantuisivat?

Esimerkiksi: Haluan aloittaa säännöllisen liikunnallisen harrastuksen. Tutustun kaupungin eri harrastusmahdollisuuksiin. Aloitan myös itse ulkona lenkkeilyn 3 kertaa viikossa.

MUUTOS 1:

MUUTOS 2:

MUUTOS 3:

Roolikartta

Seuraavilla sivuilla on kaksi roolikarttaa, jotka ovat usein ajankohtaisia sinun ikäisillesi nuorille. Roolikartat käsittelevät nuoren itsenäistymistä sekä seurustelua ja parisuhdetta.

Tutki itsenäistyvän nuoren roolikarttaa ja sen keskeisiä osa-alueita. Koetko olevasi taitava itsensä arvostaja tai rajojen asettaja? Tutustu myös roolikarttaan merkittyihin asioihin, joista osa-alueet muodostuvat. Pystytkö esimerkiksi sietämään pettymyksiä tai pitää säännöllisesti yhteyttä omaan läheisten verkostoosi? Entä hallitsetko arkipäivän pyörittäjän osa-alueen: osaatko huolehtia raha-asioistasi tai kokata sellaista ruokaa, jota syöt mielelläsi?

Roolikartan avulla voit myös asettaa itsellesi tavoitteita sen jälkeen, kun olet aloittanut itsenäisen elämän. Jos huomaat makaavasi sohvalla useita tunteja Tiktokia selaillen, olisiko aika harjoittaa rajojen asettajan osa-aluetta ja opetella ajanhallintaa?

Parisuhteen roolikartta ei ole välttämättä sinulle ajankohtainen, mutta se on silti tärkeä. Roolikartta kuvastaa hyvin karua tosiasiaa: parisuhteet ovat vaikeita, ja niiden ylläpitäminen vaatii paljon aikaa ja vaivaa. Tässäkin roolikartassa toimiva parisuhde on jaettu viiteen osa-alueeseen. Näitä osa-alueita voi ja kannattaa harjoitella, vaikka ei olisi vielä löytänyt omaa kumppania. Niistä voi myös keskustella yhdessä kumppanin kanssa, vaikka suhde olisi jatkunut jo pitkään.

Parisuhteessa ei riitä, että rakastat toista osapuolta: sinun on myös rakastettava ja arvostettava itseäsi, jotta suhde ja yhteinen elämä toimii!

Roolikartat lainattu: Ylitalo, Pertti 2011 (toim.) Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino.

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA®

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden pohtija
- oikean ja väärän tunnustaja
- päätösten tekijä
- petymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkon vaalija

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnustaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohduttautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itsensä rakastaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- itsensä suojeleja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnustaja
- median hallitsija
- ein sanoja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnitteijä
- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

PARISUHTEEN ROOLIKARTTA®

Parisuhteen viisi keskeistä osa-aluetta

- sitoutuja
- yhdessä kasvaja
- yhdessäolosta nauttija
- huomioon ottaja
- ymmärtäjä
- arvostaja
- lohduttaja

Kumppani

Suhteen vaalija

- keskustelija
- tunteiden ilmaisija
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja
- anteeksipyyttäjä
- neuvottelija
- rutiinien rikkoja
- aloitteen tekijä

- itsensä rakastaja
- tarpeiden huomioija
- hellyyden antaja
- eroottisuuden luoja
- seksistä nauttija

Rakastaja

Rajojen
kunnioittaja

- omien rajojensa asettaja
- puolensa pitäjä
- toisen rajojen hyväksyjä
- luottamuksen rakentaja
- tilan antaja
- erillisyyden sietäjä

Arjen sankari

- turhautumisen sietäjä
- ilon löytäjä
- lastenhoitaja ja -kasvattaja
- tasapainoilija
- vastuun kantaja
- kotitöiden tekijä
- rahan käyttäjä

Itsenäiselle nuorelle tärkeitä palveluita

Kela

Kansaneläkelaitos eli Kela on opiskelijan ystävä. Kun opiskelet toisen asteen koulutusta tai korkeakoulussa, olet oikeutettu opintotukeen sekä opintolainaan. Voit myös saada Kelalta yleistä asumistukea, kun asut vuokra-asunnossa.

- Muista ilmoittaa Kelaan mahdollisista **muutoksista**, kuten tulojen muutoksesta tai toisen henkilön kanssa samaan asuntoon muuttamisesta.
- Jos teet töitä opintojen ohella, muista tarkistaa **tulorajasi**. Jos tienaat liikaa esimerkiksi palkkatuloa, Kela perii saamiasi tukia takaisin. Kelan maksamia tukia ei lasketa mukaan tulorajan tuloihin.
- Jos opiskelet yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa, sinun on maksettava **korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksu** jokaiselta lukukaudelta (kevät ja syksy). Kela ei lähetä tästä maksusta erillistä muistutusta, vaan se on muistettava maksaa itse.

Kelassa asioiminen onnistuu helpoiten OmaKelassa. Sieltä voit myös lähettää Kelaan tarvittavia liitteitä: esimerkiksi asumistukea hakiessa Kelaan on toimitettava kuva vuokrasopimuksesta. <https://www.kela.fi/omakela>

Kelassa on myös mahdollista asioida puhelimitse. Soittaminen on mahdollista arkisin klo 9–16, mutta varaudu pitkään jonottamiseen. Kelassa on lukuisia palvelunumeroita, jotka palvelevat sinua eri aiheisiin liittyen. Puhelinnumerot löytyvät esimerkiksi netistä <https://www.kela.fi/soita-kelaan>.

Digi- ja väestötietovirasto

DVV ylläpitää suomalaisten henkilötietoja väestötietorekisterissä.

Muuttaessasi sinun täytyy tehdä muuttoilmoitus verkossa. Muuttoilmoituksen tiedot menevät samalla lomakkeella sekä Postiin että DVV:n rekisteriin. Muuttoilmoituksella viranomaiset saavat sinun ajantasaiset tietosi, kuten osoitteesi ja kotikuntasi. Nämä tiedot voivat vaikuttaa myös mm. äänestysalueeseesi tai sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihisi.

<https://dvv.fi/henkiloasiakkaat>

Ohjaamo

Ohjaamo tarjoaa matalan kynnyksen palvelua alle 30-vuotiaille henkilöille. Ohjaamossa voi asioida, jos sinulla on kysyttävää tai huolia liittyen esimerkiksi koulutukseen, työelämään tai raha-asioiden hallintaan. Ohjaamosta saa palvelua myös ilman ajanvarausta. Ohjaamoja löytyy lukuisista paikoista ympäri Suomea, kuten Valkeakoskelta, Akaasta ja Tampereelta.

<https://ohjaamot.fi/>

Valkeakosken Ohjaamosta löytyy tietoa myös Nuortenkoskista:
<https://nuortenkoski.fi/nuorisopalvelut/ohjaamo-valkeakoski/>

OmaKanta

OmaKannasta löydät omat terveystietosi. Palvelusta voit tarkistaa omat reseptisi ja pyytää niitä uusittavaksi. Lisäksi näet palvelussa rokotuksesi sekä voit tarkastella tietojasi, kun olet asioinut terveydenhuollon palveluissa tai sosiaalipalveluissa. OmaKannasta löytyvät myös laboratorio- ja röntgentutkimuksien tulokset.

<https://www.kanta.fi/omakanta>

OmaVero

OmaVerossa voit suorittaa helpoiten verotukseen liittyviä asioita. Palvelussa voit tarkistaa omat tulorajasi, jotka vaikuttavat verotukseesi. Voit myös tilata itsellesi uuden verokortin, jolla saat muokattua veroprosenttiasi ja tuloarajosi. OmaVerossa näet lisätietoja mahdollisista veronpauksista ja jäännösveroista eli mätkyistä.

<https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/>

TE-palvelut

TE-palvelut auttavat sinua työllistymiseen liittyvissä asioissa. Palvelun verkkosivujen kautta voit ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi ja selvittää oikeutesi työttömyysetuuteen. TE-palveluiden sivuilta löytyy myös avoimia työpaikkoja.

<https://toimistot.te-palvelut.fi/>

YTHS

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö tarjoaa terveydenhoitopalveluita korkeakouluopiskelijoille. Palveluiden käyttö on ilmaista, kunhan olet maksanut korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksun Kelaan. YTHS:n palvelupisteitä löytyy muun muassa Hämeenlinnasta ja Tampereelta.

YTHS tarjoaa palveluita liittyen mm. perusterveydenhoitoon, mielenterveyteen, raskaudenehkäisyyn ja seksuaaliterveyteen sekä suunterveyteen. Ennen palveluiden käyttämistä sinun tulee ottaa yhteyttä hoidontarpeen arviointiin esimerkiksi puhelimitse tai YTHS Self-palvelussa.

<https://www.yths.fi/>

Hyödyllisiä linkkejä

Duunitori työnhakuopas

Sivustolta löytyy lukuisia vinkkejä ja hyödyllisiä artikkeleita työnhakuun, kuten CV:n rakentamiseen ja työhaastatteluun valmistautumiseen.

<https://duunitori.fi/tyoelama/tyonhakuopas>

Työmarkkinatori

Työmarkkinatorista löytyy avoimia työpaikkoja sekä tietoa esimerkiksi työnhausta tai ilmoittautumisesta työnhakijaksi.

<https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat>

Avoimia työpaikkoja löytyy myös monilta muilta verkkosivuilta, esimerkiksi Kuntarekrystä ja yllä mainitusta Duunitorista!

Muuttovinkit

Netistä löytyy lukuisia verkkosivuja, joihin on listattu hyviä vinkkejä muuttamisen ja muuttopäivän varalle. Alla esimerkiksi Muuttaminen.fi ja Oikotien muuttolistat.

<http://muuttaminen.fi/muuttovinkit/>

<https://asunnot.oikotie.fi/artikkelit/asunto/muuttaminen/parhaat-muuttovinkit-nain-minimoit-muuttostressin/>

Nuorisoasuntoliitto

NAL tuottaa ja vuokraa asuntoja 18–29-vuotiaille, työssä käyville tai työelämään hakeutuville nuorille. Asuntoja löytyy mm. Tampereelta, Hämeenlinnasta ja Valkeakoskelta.

<https://nal.fi/>

Etsivä nuorisotyö

Etsivä nuorisotyö tukee alle 29-vuotiaita nuoria. Etsivät nuorisotyöntekijät tukevat, jos kaipaat apua hyvinvointiin, ihmissuhteisiin tai palveluissa asioimiseen liittyvissä asioissa. Etsivän nuorisotyöntekijän kanssa voi myös pohtia, mitä tekisit elämässä seuraavaksi tai mitkä asiat olisivat sinun juttusi.

Valkeakoskella järjestetään myös 17–28-vuotiaille nuorille aikuisille vapaa-ajan viettoa K17-toiminnassa. Valkeakosken etsivän nuorisotyön yhteystiedot löytyvät osoitteesta

<https://nuortenkoski.fi/nuorisopalvelut/etsiva-nuorisoty/>

Mielenterveystalo

Sivuilta löytyy nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattuja omahoito-ohjelmia sekä tietoa nuorten mielenterveyden haasteista.

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/nuoret>

Milloin ja mistä apua mielenterveyden ongelmiin?

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/mielenterveyspalvelut/milloin-ja-mista-apua-mielenterveyden-ongelmiin>

Nuortennetti

Nuortennetistä löytyy nuorten omia keskustelupalstoja sekä helposti luettavaa tietoa liittyen mm. seksuaalisuuteen, ihmissuhteisiin ja omaan arkeen.

<https://www.nuortennetti.fi/>

Nyyti ry on opiskelijoiden mielenterveystyötä tekevä järjestö.

Nyyti ry:n sivuilta löytyy lukuisia nuorelle hyödyllisiä linkkejä, artikkeleita sekä testejä. Aiheet liittyvät mm. opiskeluun, parisuhteeseen ja perheeseen, talouteen, asumiseen sekä yllättäviin kriisitilanteisiin.

<https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/loyda-apua/>

Sekasin-chat

Valtakunnallinen keskustelualusta 12–29-vuotiaille. Chatissä voit keskustella mistä tahansa mieltäsi painavista jutuista ja aiheista.

<https://sekasin.fi/>

Muut lähteet

Kuluttajaliitto 2024. Muuttajan muistilista. Viitattu 8.10.2024.

<https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/muuttajan-muistilista/>

Martat 2024. Siivouskalenteri. Viitattu 27.9.2024.

<https://www.martat.fi/kodinhoito/siivous/siivouskalenteri/>

Outokummun lukio 2024. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Peda.net. Viitattu 12.10.2024.

<https://peda.net/outokumpu/outokummun-lukio/oppiaineet2/osine/inr>

Takuusäätiö 2024. Budjettilaskuri – suunnittele ja ennakoi menosi. Viitattu 8.10.2024.

<https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/omien-tulojen-ja-menojen-seuranta/budjettilaskuri/>

Ylitalo, Pertti 2011 (toim.) Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino.

https://peda.net/poke/terveys_ ja_hyvinvointi/kasvatus_ ja_ ohjausalan_pt/vjpo/pktjmy3/vtjy_pk2o/opetusmateriaalit/rvpjitv:file/download/b1979b9c4565e6dd156d8a5096130be943f49022/519352_Roolikartta_verkkojulkaisu.pdf

